ÖREBRO UNIVERSITET
Institutionen för juridik, psykologi och socialt arbete
Socionomprogrammet
Socialt arbete, C
C-uppsats, 15 högskolepoäng
Ht 2015

Förälder inifrån fängelse

- En kvalitativ studie om intagna föräldrars upplevelser av kontakt och delaktighet i sina barn under frihetsberövandet

Författare: Liz Alarcón och Lina Nilsson
Handledare: Per-Åke Nylander

FÖRÄLDER INIFRÅN FÄNGELSE - En kvalitativ studie om intagna föräldrars upplevelser av kontakt och delaktighet i sina barn under frihetsberövandet

Liz Alarcón och Lina Nilsson
Örebro Universitet
Institutionen för juridik, psykologi och socialt arbete
Socionomprogrammet
Socialt arbete, C

C-uppsats, 15 högskolepoäng
HT 2015

Sammanfattning

Intagna föräldrar upplever svårigheter att hålla kontakten med sina barn och att vara delaktiga föräldrar inifrån fängelset. Befintlig forskning inom ämnet är främst från USA och berör intagna mammor *eller* intagna pappor. Syftet med denna studie är därför att undersöka intagna mammor *och* pappor i svenska fängelser gällande deras upplevelser av möjligheterna till kontakt med sina minderåriga barn. Frågeställningarna har besvarats genom en kvalitativ undersökning som använder halvstrukturerade intervjuer med tre intagna mammor och tre intagna pappor. Resultatet har analyserats enligt en hermeneutisk metod. Tolkning av respondenternas upplevelser har skett med hjälp av begreppen anknytning, genus, normer och skam.

Det finns svårigheter att ha kontakt med sina barn under frihetsberövandet. Relationen till den andra vårdnadshavaren spelar ofta en stor roll i detta. Föräldrarna har funnit egna strategier för att kunna vara delaktiga i sina barns tillvaro trots sin fysiska frånvaro. En god relation mellan den intagne föräldern och dennes barn är av stor vikt för att den intagne föräldern ska återanpassas till samhället samt minskar risken för återfall i brott efter frigivning. Genom samverkan med socialtjänsten skulle intagna föräldrar kunna få stöd i kommunikationen med den andra vårdnadshavaren för att slutligen kunna ha en bättre kontakt med barnen.

Nyckelord: Föräldrar, Kriminalvård, Kontakt, Delaktighet, Barn, Genus, Anknytning, Normer och Skam.

FÖRÄLDER INIFRÅN FÄNGELSE - En kvalitativ studie om intagna föräldrars upplevelser av kontakt och delaktighet i sina barn under frihetsberövandet

Liz Alarcón och Lina Nilsson
Örebro University
School of Law, Psychology and Social Work
The Social Work Program

Social Work C
Essay 15 credits
Autumn 2015

Abstract

Incarcerated parents experience difficulties keeping contact with their children and being participating parents from inside prison. Current research in this field is mainly from the US and concerns incarcerated mothers *or* incarcerated fathers. The aim of this study is therefore to view incarcerated mothers and fathers in Swedish prisons regarding their experiences to possible contact with their underage children. These questions have been answered by using a qualitative method and semi-structured interviews with three incarcerated mothers and three incarcerated fathers. The results have been analyzed according to a hermeneutic method. Interpretations of the respondents' experiences have been conducted with the help of theory about attachment, gender, norms and shame.

The incarcerated have difficulties in keeping contact with their children during the incarceration. Relationships with the other legal parent sometimes plays a big role in this. The parents have created their own strategies in order to be participating parents despite of their physical own absence. A healthy relationship between the incarcerated parent and their children increases chances of reintegration in society and reduces chances for the incarcerated parent to relapse in crime. By collaboration with the social services the incarcerated parents could get support to communicate with the other legal guardian to eventually have a better contact with their children.

Keywords: Parents, Corrections, Contact, Participation, Children, Gender, Attachment, Norms and Shame.

Innehållsförteckning

1.INLEDNING.....1
1.1 Syfte.....2
1.2 Frågeställningar.....2

2. BAKGRUND.....2
2.1 Kriminalvård.....2
2.2 Barnkonventionen.....3
2.3 Kontaktmöjligheter.....3
2.4 Beskrivning av fängelserna.....4

3. TIDIGARE FORSKNING.....4
3.1 Män och kvinnors föräldraskap.....4
3.2 När en förälder blir frihetsberövad.....5
3.3 Kontakten med barnen samt praktiska omständigheter.....6
3.4 Intagna föräldrars mående kopplat till relationen med barnen.....7
3.5 Verktyg för - och vinster med - en bättre kontakt med barnen.....8
3.6 Summering av tidigare forskning.....9

4. TEORETISKA BEGREPP.....10
4.1 Genus.....10
4.2 Normer.....11
4.3 Anknytning.....12
4.3.1 Anknytningsmönster.....12
4.4 Skam.....13

5. METOD.....14
5.1 Vetenskapsteoretisk utgångspunkt och val av analysmetod.....14
5.2 Urval och tillvägagångssätt.....14
5.2.1 Urval.....14
5.2.2 Informationssökning.....15
5.2.3 Datainsamling.....16
5.2.4 Genomförande av analys.....16
5.3 Forskningsetik.....17
5.3.1 Informationskravet.....17
5.3.2 Samtyckeskravet.....17
5.3.3 Konfidentialitetskravet.....17
5.3.4 Nyttjandekravet.....18
5.4 Reliabilitet.....18
5.5 Validitet.....18
5.6 Metoddiskussion.....18

6. RESULTAT OCH ANALYS.....20
6.1 Berätta för barnen.....20
6.1.1 Analys av Berätta för barnen.....21
6.2 Relationen med barnen.....22
6.2.1 Analys av Relationen med barnen.....22
6.3 Kontakt.....23
6.3.1 Analys av Kontakt.....24

6.4 Delaktighet som förälder.....24
6.4.1 Analys av Delaktighet som förälder.....26
6.5 Svårigheter till kontakt samt förslag på förbättringar.....27
6.5.1 Analys av Svårigheter till kontakt samt förslag på förbättringar.....28

7. SLUTSATSER OCH DISKUSSION.....29
7.1 Upplevelser av kontakt.....29
7.2 Delaktighet.....30
7.3 Skillnader i upplevelser mellan mammor och pappor.....31
7.4 Övergripande diskussion.....32
7.5 Implikationer för åtgärder.....33
7.6 Förslag på vidare forskning.....33

Referenser.....34

Bilaga I.....37
Bilaga II.....38
Bilaga III.....40

1. INLEDNING

Inom svensk Kriminalvård är var tredje klient förälder till ett eller flera barn under 18 år. Omkring 23 000 barn har en förälder inom fängelse, häkte och frivård (Kriminalvården, 2014). Runt 10 500 barn har en förälder som är frihetsberövad och placerad i fängelse eller i häkte (Kriminalvården, 2013). Kriminalvården arbetar på olika sätt för frihetsberövade föräldrar så att de ska kunna ha kontakt med sina barn och kunna vara delaktiga som föräldrar. Enligt Barnkonventionen och den lagstiftning som styr svensk Kriminalvård måste möjligheten till kontakt dock alltid utgå från barnets bästa (www.kriminalvarden.se). Kriminalvårdens värdegrund bygger på demokrati som ska utövas under lagarna. Alla har rätt till sin åsikt och skall behandlas lika inför lagen med respekt för allas lika värde, frihet och värdighet. Kriminalvårdens verksamhet ska bedrivas på ett sådant sätt att i vilken grad klienternas behov tillgodoses inte påverkas av huruvida den intagne är en man eller en kvinna. I enlighet med detta har Kriminalvården fått ett uppdrag av regeringen att redovisa en plan för hur Kriminalvården skall fortsätta arbetet med jämställdhetsintegrering. Ett av de prioriterade områdena som Kriminalvården skall arbeta med är det återfallsförebyggande arbetet där de ska rikta in sig på faktorer som är verkningsfulla och som har störst betydelse avseende risken för återfall i brott (www.kriminalvarden.se).

Forskning visar att en bristande kontakt mellan barnet och dess frihetsberövade förälder kan leda till att barnet får svårt att knyta an till sin förälder efter frigivning (Hairston, 2001). En god relation mellan barnet och dess frihetsberövade förälder är en viktig del i att föräldern, efter avtjänat fängelsestraff, skall kunna återvända till sin familj och återanpassas i samhället utan att återfalla i brottslig verksamhet (Mapson, 2013; Clarke, O´Brien, Day, Godwin, Connolly, Hemmings och Van Leeson, 2005; Wilson, 2010). Engelsk forskning visar att barn till frihetsberövade föräldrar löper en större risk att själva hamna i fängelse (Ekbom, Engström och Göransson, 2011). Även om detta resultat inte visar sig i svensk forskning är det ändå en tydlig indikation på vikten av kontakt mellan frihetsberövade föräldrar och deras barn. Ekbom m.fl. (2011) påtalar vikten av att stödja de intagnas prosociala familjerelationer och att stärka de intagnas föräldraskap, vilket är en viktig del i Kriminalvårdens brottsförebyggande arbete. En del av Kriminalvårdens uppdrag är att minska återfallen i brott och att återanpassa dömda människor till samhället, detta speglas i Kriminalvårdens vision "Bättre ut" (www.kriminalvarden.se). Dessutom kan en god relation mellan den intagne föräldern och barnet skapa bättre förutsättningar för barnet att leva ett prosocialt liv och inte gå i sin förälders fotspår (Hairston 2001; Clarke m.fl.,2005; Mapson, 2013; Ekbom m.fl., 2011; Wilson, 2010).

Enligt Vetenskapsrådet (2002) ska forskning bedrivas för individernas och samhällets utveckling och inrikta sig på väsentliga frågor. Majoriteten av befintlig forskning gällande intagna föräldrar är främst amerikansk och berör intagna pappor *eller* intagna mammor och deras kontakt med barnen. Det har visat sig saknas svensk forskning som berör *både* intagna mammor och pappor och deras *upplevelser* av möjligheter till kontakt med barnen under frihetsberövandet. Det saknas även forskning som visar hur intagna mammor och pappor gör för att vara delaktiga föräldrar inifrån fängelset. Författarna av denna studie arbetar inom Kriminalvården på fängelser för manliga intagna där de intagnas svårigheter att hålla en regelbunden kontakt med sina barn är påtaglig. Dessa svårigheter kan vara kopplade till lagstiftningen men kan även vara grundade i en bristande relation med barnets andra vårdnadshavare. Författarna har även märkt att beroende på barnets ålder har barnen även olika förutsättningar för att på olika sätt kunna kommunicera med sin frihetsberövade förälder. Den bristande kontakten med barnen gör att många pappor i fängelse mår dåligt. Mot bakgrund av ovan är vår studie av vikt då den kan ge en bild av hur det ser ut på svenska

fängelser och hur intagna föräldrar, trots frihetsberövandet, gör för att kunna vara delaktiga i sina barn samt hur de upplever att kontakten med barnen är. Studien har relevans för socialt arbete då en god relation mellan den intagne föräldern och dennes barn är kopplad till den intagnes förmåga att återanpassas in i samhället samt kan minska risken för återfall i brott. En god relation mellan barnet och den intagne föräldern minskar även risken för att barnet ska hamna i utanförskap. Genom att både mammor och pappor inkluderas i denna studie kan en jämförelse av upplevelser och agerande för delaktighet i barnen ske, något som inte framkommit tydligt i tidigare forskning.

1.1 Syfte

Syftet är att undersöka intagna pappors och intagna mammors upplevelser av möjligheter att ha kontakt med sina minderåriga barn under tiden de är frihetsberövade i fängelse. Vi vill även ta del av hur de intagna papporna och mammorna agerar för att vara delaktiga föräldrar från fängelset och om upplevelserna skiljer sig åt mellan intagna mammor och intagna pappor.

1.2 Frågeställningar

- Hur upplever föräldrar i fängelse möjligheterna till kontakt med sina barn?
- Hur agerar intagna föräldrar för att vara delaktiga i sina barn från fängelset?
- Finns det skillnader mellan de intagna mammornas och de intagna pappornas upplevelser, och vad är det då som skiljer sig åt?

2. BAKGRUND

I detta avsnitt kommer Kriminalvårdens uppdrag att beskrivas samt vilka utbildningar de erbjuder för intagna att utveckla sitt föräldraskap. Här kommer även grunden för detta arbete att nämnas med utgångspunkt i vad som är för barnets bästa samt förklaringar ges avseende de kontaktmöjligheter man har som intagen i fängelse. Slutligen sker en beskrivning av de fängelser som varit föremål för studien.

2.1 Kriminalvård

Kriminalvården består av de fyra olika verksamhetsområdena frivård, häkte, fängelse och transporttjänst. Kriminalvårdens uppdrag är att verkställa de påföljder som någon har blivit dömd till och minska återfall i brott (www.kriminalvarden.se). I den här studien ligger fokus på frihetsberövade föräldrar som avtjänar sina påföljder i fängelse.

I Sverige är fängelserna indelade i tre olika säkerhetsklasser. Klass 1 är den högsta säkerhetsklassen i form av slutna fängelser som är utrustade för att klara av de mest riskfyllda intagna. Vissa av fängelserna med den mellersta säkerhetsklassen, klass 2, omgärdas av en mur och kan även vara renodlade fängelser för behandling. Den lägsta säkerhetsklassen är klass 3 vilket innebär fängelser under öppnare former, utan mur och i vissa fall med stängsel.

Samtliga fängelser i Sverige erbjuder föräldrautbildning. Kursens mål är att hjälpa intagna föräldrar att skapa, förbättra och/eller bibehålla en god relation till sina barn. I cirkelgrupper pratar deltagarna om barnens behov och de speciella situationer barnen kan ställas inför genom att ha en förälder i fängelse. Utbildningen bidrar även med kunskap om barnens utveckling i olika åldrar (www.kriminalvarden.se).

Genom ett samarbete mellan Kriminalvården och Sveriges folkbibliotek får intagna föräldrar, på 13 av Sveriges 46 fängelser, kunskap om läsandets betydelse via "Godnattsagor Inifrån".

Kriminalvården leder arbetet i att de medverkande föräldrarna ska få läsa in godnattsagor på en CD-skiva som de sedan får skicka hem till sina barn. Relationen mellan barnet och den frihetsberövade föräldern stärks genom att barnet kan lyssna på sin förälders röst i sitt hem (www.kriminalvarden.se).
Kriminalvården har ett eller flera barnombud på alla fängelser, häkten och frivårdskontor. Barnombudets uppgift är att ge stöd till de intagna föräldrarna och deras barn samt ge information om de frivillighetsorganisationer som Kriminalvården samarbetar med. Barnombudet har även ett ansvar att arbeta för att de barn som besöker verksamhetsstället ska känna sig trygga, bra bemötta och att Kriminalvårdens besökslokaler ska vara anpassade för barn. Barnombudens arbete vägleds främst av Barnkonventionen (www.kriminalvarden.se).

2.2 Barnkonventionen

Av United Nations Children's Fund (UNICEF) hemsida (www.unicef.se) framgår det att Förenta Nationernas (FN) konvention om barns rättigheter, Barnkonventionen, är ett rättsligt bindande internationellt avtal gällande mänskliga rättigheter för barn. Barnkonventionen har idag antagits av 196 stater, Sverige skrev under konventionen 1990. Konventionen fastslår att barnen är individer med egna rättigheter. Den består av 54 artiklar, alla lika viktiga, men nämner fyra grundläggande principer som alltid ska beaktas i frågor som rör barn. Dessa är att alla barn har samma rättigheter och lika värde, att barnets bästa ska beaktas vid alla beslut som rör barn, att alla barn har rätt till liv och utveckling samt att alla barn har rätt att uttrycka sin mening och få den respekterad. Av Barnkonventionens 9:e artikel framgår att:

> *Ett barn ska inte skiljas från föräldrarna mot deras vilja, utom när det är för barnets bästa. Ett barn som är skilt från föräldrarna har rätt att träffa dem regelbundet. Konventionsstaterna skall respektera rätten för det barn som är skilt från den ena av eller båda föräldrarna att regelbundet upprätthålla ett personligt förhållande till och direkt kontakt med båda föräldrarna, utom då detta strider mot barnets bästa.*

2.3 Kontaktmöjligheter

Av 7 kap Fängelselagen (FäL) samt av 7 kap Kriminalvårdens författningssamling, Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd om fängelser (KVFS 2011:1 FARK Fängelse) framgår de möjligheter till kontakt en person som är intagen i fängelse kan ha med sina anhöriga. Vidare framgår det av 10 kap i både FäL samt KVFS 2011:1 FARK Fängelse det som reglerar permissioner för frihetsberövade i fängelse. Dessa kontaktmöjligheter kommer att beröras i denna studie varför de förklaras närmare.
Som frihetsberövad i fängelse har intagna olika möjligheter att hålla kontakt med sina anhöriga. De har möjlighet att skicka och ta emot post samt att ansöka och beviljas olika typer av telefontillstånd. Engångssamtal och veckosamtal via tjänstetelefon eller samtal via Intagnas Telefoni Inom Kriminalvården (INTIK-system) är olika former av telefontillstånd. De samtal som beviljas genom tjänstesamtal medlyssnas ibland av personal. Samtal via INTIK-systemet innebär att de nummer som Kriminalvården godkänner att den intagne får ringa kopplas till en INTIK-telefon. Denna telefon kan den intagne använda till att ringa under de tider som systemet är öppet. På vissa fängelser har intagna egna INTIK-telefoner på sina bostadsrum och på andra fängelser finns det en eller flera telefoner i de allmänna utrymmena på avdelningen där de intagna befinner sig. Intagna kan även ansöka om besökstillstånd så att anhöriga får komma på besök till fängelset. Likt telefontillstånden finns det olika former av besökstillstånd. Det mest förekommande är okontrollerade besök, men även kontrollerade besök kan bli aktuellt. Ett kontrollerat besök kan innebära att det inte får ske fysisk kontakt mellan besökare och intagen. Vissa fängelser har även besökslägenheter med möjlighet till övernattning, detta för att familjemedlemmar ska få sova över i en hemmaliknande miljö. Vidare kan intagna i fängelse ansöka om permissioner, där de tillåts att vistas utanför

fängelset under en bestämd tid, dock längst tre dygn. De kan under en permission exempelvis tillåtas att vara ute tillsammans med personal eller ensamma. Under en permission kan de få besöka eller bo tillsammans med sina familjer (www.kriminalvarden.se).

2.4 Beskrivning av fängelserna

De fängelser som ingår i denna studie är ett kvinnligt fängelse av säkerhetsklass 2 och ett manligt fängelse av säkerhetsklass 1. Fängelserna bedriver behandling mot narkotika, kriminalitet samt behandling mot sexualbrott och relationsbrott. De erbjuder även möjligheter till studier. På fängelserna genomförs "Godnattsagor inifrån" samt Föräldrautbildning. På det kvinnliga fängelset finns en besökslägenhet med möjlighet till övernattning medan det på det manliga fängelset finns två besökslägenheter som besökare med barn får nyttja under den ordinarie besökstiden. På det manliga fängelset har man telefoner (INTIK) på bostadsrummen, medan det på det kvinnliga fängelset finns telefoner i de allmänna utrymmena (www.kriminalvarden.se).

3. TIDIGARE FORSKNING

Tidigare forskning har tagits fram kopplat till frihetsberövade föräldrar men även föräldraskap generellt. Detta mot bakgrund av studiens syfte och frågeställningar som handlar om intagna föräldrars upplevelser av möjligheterna till kontakt med sina barn från fängelset men även hur de agerar för att vara en delaktiga föräldrar från fängelset. Den forskning som redovisas i detta avsnitt är främst från USA, men även mindre studier från Storbritannien och Sverige kommer att nämnas. Den forskning som belyses är kring män och kvinnors föräldraskap och hur föräldraskapet kan påverkas av frihetsberövandet. De intagna föräldrarnas kontakt med barnen samt föräldrarnas mående kommer också att beröras. Avsnittet avslutas med att återge forskning gällande verktyg för en bättre kontakt med barnen samt vilka vinster kontakten kan ge.

3.1 Män och kvinnors föräldraskap

På 1950-talet var Talcott Parson framträdande inom forskningen kring familjerelationer. Han menade att kön hade en naturlig roll i både familjelivet och samhället. Talcott Parson menade att kvinnor är mer känslosamma och intresserade av relationer än män. Kvinnor ser även till omgivningens behov medan män är mer disciplinerade och opartiska. Talcott Parson fick motstå en del kritik kring sin teori då denna förespråkade de traditionella könsrollerna och kärnfamiljen (Bäck-Wiklund och Bergsten, 1997). På 1970-talet inriktades forskning om kvinnans moderskap mer på individen och hennes rätt att vara mer än mamma och hemmafru. Kvinnan ansågs vara en person utöver dessa roller med egna mål och intressen som låg utanför hemmet. Den tidigare uppfattningen om föräldraskapet hade kretsat kring ett mamma-barn tänk vilket kontrollerade mammans relation till barnet. Diskussionen utvecklades istället till vem som känner barnet bäst och därför på bästa sätt kan tillfredsställa barnet (Bäck-Wiklund och Bergsten, 1997). Bäck-Wiklund och Bergsten (1997) menar att studier om kvinnors föräldraskap ofta utgår från John Bowlbys anknytningsteori som menade att mammorna var de primära anknytningspersonerna för barnet. När mammor började arbeta utanför hemmet på 1960-talet kritiserades detta då det, baserat på anknytningsteorin, ansågs vara skadligt för barnen. Forskning visade dock att barn till arbetande mammor mår lika bra som barn till hemmafruar. Detta förklarades bero på att de arbetande mammorna var nöjda med sig själva och det liv de valt varför de också fostrade trygga och lyckliga barn.

I studier om småbarnsfamiljer med minst två barn analyserades män och kvinnors sätt att leva och hur detta formar dem som föräldrar. Vidare analyserades deras relation till varandra och den identitet de hade utifrån familjelivet. Det mest framträdande av detta var att mammorna i

mycket högre grad än papporna upplevde dåligt samvete, något som uttryckligen framkom under hela studiens gång. Mammorna kunde känna dåligt samvete över att ha tillrättavisat barnen, att barnen inte lekt med "rätt" saker eller inte umgåtts med andra barn eller anhöriga. Vidare bidrog samhälleliga råd och rön (råd om att exempelvis barnet skulle sova på rygg eller mage) till deras dåliga samvete då dessa råd oftast riktade sig till enbart mammorna. Följderna av detta resulterade i stress av att inte räcka till som förälder och känslan av att inte vara en "perfekt" mamma. Av samma studie framkom även att enbart mammorna var föräldralediga med barnen, något de klargjort att de ville ha för sig själva. Vissa mammor ville inte att papporna skulle vara hemma. En annan aspekt till att männen inte var föräldralediga beskrevs vara ur en ekonomisk synpunkt, att männen hade högre lön än kvinnorna (Bäck-Wiklund och Bergsten, 1997).

Plantin (2001) har gjort en kvalitativ studie där han intervjuat föräldrapar i syfte att bland annat undersöka hur män upplever, och vad de har för erfarenheter av, sitt föräldraskap. Många män berättar att de ser faderskapet som en "mognadsutveckling", att de förändrats av faderskapet. Deras engagemang i familjelivet har ökat. Papporna upplever att faderskapet har gett dem en ökad empati samt att de nu har lättare för att uttrycka sina känslor. De upplever själva att en ny sida av dem har kommit fram, att de har blivit mjukare som personer, något som även bekräftas av deras partner i studien. Papporna menar att föräldraskapet och relationen med barnen innebär att de inte behöver spela olika roller utan att de istället blir accepterade som de är. I Kriminalvårdens *Fångarnas föräldraskap. En utvärdering av föräldrautbildningar inom kriminalvården* (2000) framgår det att de flesta män vill vara delaktiga pappor men känner att de saknar förutsättningar för delaktighet där exempelvis arbetstiderna uppges vara en anledning. Män väljer också, till skillnad från kvinnor, vilka sysslor de vill genomföra medan kvinnorna automatiskt blir ansvariga för att barnen och hemmet ska tas om hand.

3.2 När en förälder blir frihetsberövad

I Storbritannien är 61 % av de kvinnliga intagna mammor till minderåriga barn. Den motsvarande summan för pappor är 32 % (Clarke m.fl., 2005). Av frihetsberövade kvinnor i amerikanska fängelser är ca 80 % mammor (Raimon, 2001; Mapson, 2013) och 90 % av barnen har enligt Mignon och Ransford (2012) bott med sina mammor före fängelsedomen. Enligt Beckerman (1991) och Mapson (2013) påverkas barnens liv mer när deras mamma blir frihetsberövad jämfört med om detsamma skulle ske deras pappa. En av orsakerna anses vara att mamman oftast är ensamstående med barnen, vilket även Raimon (2001) poängterar. När mamman inte längre kan ta hand om sina barn, på grund av fängelsestraffet, måste barnen flytta till en släkting vilket oftast är barnets morföräldrar (Mignon och Ransford, 2012). De barn som inte har släktingar att bo hos blir placerade i familjehem (Raimon, 2001; Loper, Carlson, Levitt och Scheffel, 2009). Amerikansk forskning visar att det är fem gånger vanligare att barn till intagna mammor blir placerade i familjehem än barn till intagna pappor (Mignon och Ransford, 2012). Beckerman (1991) uppger att antalet barn i USA som blir familjehemsplacerade under mammans fängelsevistelse ökade dramatiskt mellan 1970 och 1990-talet vilket hade ett samband med att den kvinnliga brottsligheten ökade under samma period. Forskning visar att barnen oftast bor kvar hos sin mamma när en pappa blir frihetsberövad. Barnen behöver av den anledningen inte bryta upp från sitt boende och sitt "normala" liv som vore fallet om en mamma ska avtjäna ett fängelsestraff (Mignon och Ransford, 2012; Hairston, 2001). Mignon och Ransford (2012) menar även att mammor i fängelse blir mer stigmatiserade än pappor i fängelse då mammorna inte anses upprätthålla de sociala normer kring hur en mamma ska vara och agera.

3.3 Kontakten med barnen samt praktiska omständigheter

Tidigare studier visar att det uppstår stora svårigheter för den frihetsberövade föräldern att vara involverad i barnens liv. Svårigheterna är många gånger kopplad till brister i kontaktmöjligheten genom telefon, besök samt möjligheten att få permissioner. Detta leder ofta till att den intagne föräldern lämnas utanför beslut som rör barnen (Beckerman, 1991; Hairston, 2001 och Raimon, 2001). Wilson (2010) har studerat 22 kvinnor som dömts för drogrelaterad brottslighet i USA. Av studien framkommer att majoriteten av kvinnorna har en regelbunden kontakt med sina barn. Mignon och Ransford (2012) menar att det vanligaste sättet för en intagen mamma att ha kontakt med sina barn är via telefon eller brev. Lopers m.fl. (2009) studie lyfter också fram brevväxling som den mest förekommande formen av kontakt för intagna mammor. Hälften av de intagna mammorna har besök av sina barn. De barn som oftast kommer på besök är de som bor hos släktingar under mammans frihetsberövande.

Skillnader framkommer i forskningen gällande intagna pappors kontakt med sina barn. I Hairstons (2001) studie framkommer att cirka hälften av papporna (en lika stor andel som mammorna i Loper m.fl:s studie) hade någon form av kontakt med barnen, då oftast via telefon eller brev. Loper m.fl. (2009) menar däremot att pappor har mindre kontakt med sina barn via besök, brev samt telefonsamtal under frihetsberövandet än intagna mammor. Detta kan bero på att män, oftare än kvinnor, döms till hårdare och längre straff samt att mammorna oftare har en bättre kontakt med barnens omsorgstagare än papporna. Hairston (2001) och Loper m.fl. (2009) menar att pappornas bristfälliga kontakt med barnen under sin fängelsevistelse ofta beror på en mindre bra relation mellan papporna och barnens mammor. Hairston (2001) anser att detta kan bero på att barnens mamma sett pappan svika barnen förr och därför inte vill uppmuntra sina barn till en vidare relation med sin pappa med risk för att de återigen ska bli svikna. Detta bekräftas av Clarke m.fl. (2005) och Mapson (2013), som vidareutvecklar resonemanget med att det bland intagna pappor inte är ovanligt att de har skaffat barn med fler än en kvinna. Pappor som skaffar barn i nya relationer tenderar att ha mindre kontakt med barnen från sina tidigare relationer.

Greif (2014) har studerat intagna pappor i USA som deltar i fängelsets föräldrautbildning. Papporna berättar att deras kontakt med barnen många gånger ligger helt i händerna på barnens mammor och att de inte helt sällan håller tillbaka sina riktiga känslor eller åsikter i vissa frågor. De menar att oron över att mammorna ska förhindra deras kontakt med barnen påverkar papporna genom att de inte gör något som kan tänkas uppröra mammorna. I det fall som papporna har en bristfällig relation med barnens mammor berättar papporna om de farhågor mammorna har om att papporna har dåligt inflytande över barnen eller att de ska påverka barnen i negativ riktning. De intagna papporna har också via barnen fått kännedom om att släktingar eller familjevänner uttryckt sig negativ om dem. Hairston (2001) menar att de pappor som haft en god och daglig relation med sina barn, och som varit aktiva i barnens vardag före frihetsberövandet, är de som oftast tar ett aktivt beslut i att inte låta barnen komma på besök eller kontakta dem i fängelset. Detta är kopplat till den skuld och skam de känner över att ha svikit familjen. Clarke m.fl. (2005) har intervjuat intagna pappor i engelska fängelser som inte vill ta emot besök av barnen under tiden de är intagna då dem inte vill förlora sin status inför barnen. Från att ha varit någon som barnen kan se upp till har detta utvecklats till att båda föräldrarna skäms över den aktuella tillvaron. I Greifs (2014) studie har de intagna papporna diskuterat om och hur ingående information man ska ge barnen om sitt frihetsberövande och anledningen till varför pappan inte längre bor med barnen. De flesta papporna i studien menar att de inte har berättat för sina barn om var de befinner sig, och ändå ansåg majoriteten att barnen mår bäst av att veta sanningen. De resonerade att barnen tids nog kommer att få reda på sanningen. Papporna ansåg då att det är avhängigt barnens ålder och mognad på vilket sätt man informerar om frihetsberövandet. I Clarke m.fl. (2005) studie ville

vissa föräldrar inte att barnen skulle veta att pappan satt i fängelse. Deras oro var att barnen skulle avslöja frihetsberövandet i skolan vilket då skulle kunna innebära en risk att familjen blev stigmatiserade som kriminella.

Hairston (2001) påtalar att det inte bara är viljan från den intagne föräldern, barnen eller barnens omsorgspersoner, som är av betydelse när det kommer till kontakten mellan den intagne föräldern och barnen. Det är även praktiska omständigheter som inverkar. I USA byggs oftast nya fängelser på platser som ligger långt från civilisationen vilket bidrar till svårigheter att ta sig dit. Att besöka dessa fängelser kan bli både krångligt och dyrt (Hairston, 2001). Svårigheter gällande avstånden mellan fängelserna och barnens hemkommuner är något som framkommer i flera studier. De få fängelser som finns för intagna kvinnor gör att de placeras på långt avstånd från barnen vilket resulterar i att det blir en ekonomisk svårighet att komma på besök (Mapson, 2013; Raimon, 2001; Beckerman, 1991; Mignon och Ransford, 2012) och för männen är det de långa straffen och fängelsernas säkerhetsklasser som bidrar till deras placering på fängelser med långt avstånd till hemorten (Loper m.fl., 2009; Clarke m.fl. 2005). De besök som ändå sker mellan intagna föräldrar och deras barn ser olika ut beroende på vilken typ av fängelse föräldern är placerad på. Olika typer av säkerhetsfängelser medför olika typer av besöksmiljöer. Olika former av besök kan vara okontrollerade besök där barnen och föräldrarna kan leka, umgås och kramas; men även kontrollerade besök där fysisk kontakt normalt inte är godkänt (Mapson, 2013). Få fängelser har besök med möjlighet till övernattning eller familjecenter där barnen kan vara på dagslånga besök (Hairston, 2001). Intagna föräldrar samt barnens omsorgstagare har påtalat att de inte är bekväma med att barnen besöker fängelset. Miljön anses inte barnvänlig och den långa resvägen gör att besök uppfattas som både krångligt samt ekonomiskt påfrestande (Beckerman, 1991; Hairston, 2001 och Raimon, 2001). Mapson (2013) menar att majoriteten av intagna medvetet väljer bort besök av barnen på grund av risken att barnen ska bli känslomässigt påverkade av besöken. Istället för besök håller föräldrarna kontakten med sina barn genom brevväxling eller telefon. När intagna föräldrar i USA ringer sina barn från fängelset är det oftast mottagaren som betalar samtalen. Detta innebär en stor ekonomisk belastning för familjerna som i många fall, kanske till följd av pappans frihetsberövande, redan har ekonomiska svårigheter (Raimon, 2001; Hairston, 2001 och Clarke m.fl. 2005).

3.4 Intagna föräldrars mående kopplat till relationen med barnen

Loper m.fl. (2009) undersökte föräldrarelaterad stress och anpassningsmönster hos 100 stycken intagna mammor och 111 stycken intagna pappor i amerikanska fängelser. De föräldrar som har liknande värderingar, en likvärdig syn på föräldraskap, som har en god kommunikation om barnen och litar på varandras omdömen är också de som enligt studier påvisats ha en låg grad av föräldrarelaterad stress. Wilson (2010) menar att måendet varierar beroende på strafftidens längd. En mamma med en lång strafftid upplever en högre nivå av stress och ångest då hon under en lång tid både kommer att oroa sig över barnen och även ha svårigheter att hålla kontakt med sina barn. Därtill är risken större att hon blir av med vårdnaden om barnen om straffet är långt. De mammor som lyckas upprätthålla en regelbunden och god relation med sina barn under fängelsetiden har större chanser att återanpassas till samhället och risken för återfall i brott minskar. De intagna mammornas mående är direkt kopplat till hur god relation de har med barnen och även barnens omsorgstagare. En god relation leder till ett gott mående medan motsatsen visar tecken på depression hos mammorna (Wilson, 2010).

Mammor oroar sig över hur barnen har det hos omsorgstagaren under tiden hon är i fängelse och oron sträcker sig till tankar om hur hon ska kunna få tillbaka vårdnaden om sina barn efter

frihetsberövande (Wilson, 2010). Mammor saknar, förutom att kunna träffa sina barn, information om hur barnen mår och hur det går för dem i skolan och på fritiden. Denna information menar de är till hjälp för att vara en bra förälder (Mignon och Ransford, 2012). Hairston (2001) menar att fängelsereglerna och fängelsemiljön inte stärker män i att ta ett föräldraansvar då ingen av dessa bidrar till att de ska behålla, eller stärka, sin roll som förälder. De intagna papporna upplever ofta en oro över hur barnen har det samt är oroliga för att barnen ska få en ny fadersgestalt (Mapson, 2013). Intagna pappor ger uttryck för oron att deras barn ska uppfostras av någon annan på ett annat sätt än de själva hade valt. De är även oroliga att deras barn ska glömma bort dem med anledning av ett långt fängelsestraff (Loper m.f.l., 2009). Då pappan också oftast varit huvudförsörjaren för familjen oroar sig papporna även för hur deras frihetsberövande påverkar familjens ekonomi (Greif, 2014; Clarke m.fl., 2005). Genom att papporna frihetsberövas förändras de ekonomiska förutsättningarna och det är ofta intagna i fängelse får ekonomisk hjälp av sin familj under sin fängelsevistelse, något som går emot normerna om hur en pappa förväntas vara - nämligen att vara ekonomiskt ansvarig för familjen (Hairston, 2001; Clarke m.fl. 2005). De intagna papporna känner ofta en skuld över att ha försatt sin familj i en ekonomisk knipa. De upplever att de har svikit sina barn, en skuld som blir tyngre av att de missar barnens födelsedagar, skolavslutning eller högtider med dem (Greif, 2014).
En hög föräldrarelaterad stress är, för både mammorna och papporna, direkt kopplad till en hög nivå av misskötsamhetsärende på fängelset gällande våld och aggressivitet. Mammorna visade tydliga tecken på depression medan papporna var mer utåtagerande och kunde utöva våld. Både intagna mammor och pappor lider av föräldrarelaterad stress men anpassningsmönstren uttrycks på olika sätt hos föräldrarna (Loper m.fl., 2009).

3.5 Verktyg för - och vinster med - en bättre kontakt med barnen

Wilson (2010) ger några råd om hur relationen mellan intagna mammor och deras barn kan stärkas. Han nämner bland annat att de intagna mammorna behöver placeras närmare barnens hemorter, öka möjligheterna för barnen att komma på besök samt stärka kommunikationen mellan mammorna och barnens omsorgstagare. Mapson (2013) poängterar att deltagande i olika typer av föräldrautbildning i fängelset är en stor bidragande faktor till att de intagna föräldrarna kan få behålla, eller skapa, goda relationer med sina barn; något som även stärker möjligheterna till att behålla relationen efter frihetsberövandet. Statistik har visat att intagna föräldrar som deltagit i föräldrautbildningar och som efter avtjänat straff återvänder till sina familjer löper mindre risk att återfalla i brott (Mapson, 2013). I Gilhams (2012) studie framgår det att mammor i fängelse som har genomgått behandling också har lättare att ta ansvar för situationen de försätter sina barn i. Behandlingen hjälper dem att se att deras kriminella handling eller levnadssätt har en negativ påverkan på barnen vilket gör att de utvecklas som föräldrar. De får även via behandlingen verktyg för hur de ska agera som föräldrar efter frigivningen. Clarke m.fl. (2005) framför att många pappor i fängelse anser att fängelsetiden är positiv på många sätt. Papporna använder tiden till att ta tag i sina problem. De deltar i program och får en paus från kriminalitet samt drog/alkohol-missbruk. De fokuserar på sig själva för att komma ut i samhället och tillbaka till sina familjer som bättre människor.

Hairston (2001) menar att det finns en risk att barnen glömmer bort sina pappor om de inte har kontakt med dem under tiden de är frihetsberövade. Detta kan bidra till att barnen har svårt att knyta an till papporna efter deras frigivning. De barn som inte har levt med sina pappor eller inte haft kontakt med dem löper enligt forskning en större risk att misslyckas i skolan, begå kriminella handlingar eller bli utåtagerande (Hairston, 2001; Clarke m.fl.,2005). Engelska studier visar att barn (framförallt söner) till fängelsedömda föräldrar löper en högre

risk att själva hamna i fängelse. Familjerna stigmatiseras av föräldrarnas fängelsestraff vilket även kan påverka den ekonomiska situationen till det sämre. Ju längre strafftid föräldern har, desto högre risk för barnen att själva bli kriminella. Svenska studier skiljer sig från ovanstående vilket kan förklaras av att det i Sverige inte ges lika långa straff som i Storbritannien samt att ungdomar inte döms till fängelse i Sverige. Dessutom har svensk kriminalvård bättre förutsättningar gällande besöksmöjligheter för anhöriga och permissioner för de intagna. Att Sverige också har ett bättre välfärdssystem än Storbritannien utöver redan nämnda faktorer gör att det sammantaget blir mindre skadeverkningar på barnen (Ekbom m.fl., 2011). Mapson (2013), Clarke m.fl. (2005) och Wilson (2010) menar att bibehållandet eller återuppbyggnaden av en god relation mellan intagna föräldrar och deras barn är en stor del i att den intagne återanpassas till samhället efter frigivning.

3.6 Summering av tidigare forskning

Trots en ökad delaktighet från männen gällande föräldraskap är det fortfarande kvinnorna som tar mer ansvar för barnen (Kriminalvården, 2000), dock har mammor oftare än pappor dåligt samvete över att inte vara den perfekta föräldern, de känner sig otillräckliga (Bäck-Wiklund och Bergsten, 1997). Intagna mammor är oftast ensamstående före sitt frihetsberövande varför barnen troligtvis blir mer påverkade av en mammas frihetsberövande än en pappas i och med att barnen tvingas bo hos släktingar eller familjehem under mammans fängelsevistelse. När en pappa frihetsberövas bor barnen kvar hos sin mamma (Mignon och Ransford, 2012; Beckerman, 1991; Mapson, 2013; Raimon, 2001; Loper m.fl. 2009). Tidigare forskning visar på svårigheter i att hålla kontakten med sina barn under frihetsberövandet. Anledningarna kan variera, men avståndet mellan fängelserna och hemorten samt relationen till barnens omsorgstagare förefaller vara återkommande faktorer som påverkar besöksmöjligheterna. De vanligaste formerna av kontakt är via brev eller telefon (Beckerman, 1991; Hairston, 2001; Raimon, 2001 och Greif, 2014). Majoriteten av forskningen framhäver att intagna mammor har mer kontakt med sina barn än intagna pappor (Clarke m.fl., 2005; Mapson, 2013; Loper m.fl., 2009 och Hairston, 2001), dock framkommer det av papporna i Hairstons (2001) studie att de hade besök av sina barn i samma utsträckning som mammorna i Lopers m.fl. (2009) studie.

Frihetsberövandet påverkar intagna föräldrars mående på olika sätt, bland annat genom föräldrarelaterad stress. Hos mammorna visar det sig genom depression medan papporna blir mer utåtagerande och våldsamma. Gemensamt för båda könen är att den föräldrarelaterade stressen har en direkt koppling till misskötsamhetsärenden i fängelset (Loper m.fl., 2009). Föräldrarnas oro grundar sig på olika saker, papporna oroar sig mer över den ekonomiska belastningen som familjen får uthärda medan mammornas oro handlar om hur barnen blir omhändertagna och deras framtida möjligheter till att ha vårdnaden om barnen (Mignon och Ransford, 2012; Greif, 2014 och Clarke m.fl., 2005). Intagna som deltar i programverksamhet, t.ex. föräldrautbildning har bättre förutsättningar att återanpassas i samhället efter avtjänat straff, än de som inte deltar i programverksamhet (Mapson, 2013; Gilham, 2012; Clarke m.fl., 2005). Risken att återfalla i brott minskar även om föräldrarna lyckas upprätthålla en god relation med sina barn under fängelsevistelsen (Wilson, 2010). Engelsk och amerikansk forskning, till skillnad från svensk forskning, visar att barn till frihetsberövade föräldrar som har en bristande kontakt löper en större risk att själva bli kriminella eller hamna i utanförskap (Ekbom m.fl., 2011).

4. TEORETISKA BEGREPP

De teoretiska begrepp som valts utifrån studiens syfte och frågeställningar är genus, normer, anknytning samt skam. Genus har valts för att belysa om det finns en skillnad i hur mammor och pappor agerar i sitt föräldraskap utifrån samhällets syn på hur de ska agera utifrån kön. Normer har valts för att analysera de intagna föräldrarnas agerande mot det förväntade beteendet och om detta följer normen för uppförande. Dessa begrepp kommer även att användas för att komplettera varandra avseende de medverkande föräldrarnas agerande gentemot sina barn. Anknytning belyser föräldrarnas relation till barnen och hur kontakten sker dem emellan. Utifrån tidigare forskning framkommer det att föräldrar, på grund av frihetsberövandet, upplever skam. Då detta kan påverka den fortsatta kontakten med barnen har vi valt att även i vår studie inkludera begreppet skam.

4.1 Genus

I Sverige görs det i forskning en åtskillnad mellan kön och genus, till skillnad från övriga nordiska länder där de enbart använder benämningen kön. Konstruktionen av genus kan skifta över tid och kulturer samt samhällen. Genus kan beskrivas som att göra en åtskillnad mellan män och kvinnor gällande exempelvis handlingar, bemötande och olika sociala sammanhang kopplat till kön. Dessa skillnader kan ligga till grund för olika behandling av män och kvinnor då könen rangordnas (Magnusson, 2003). Meeuwisse och Swärd (2013) menar att skillnader mellan könen skildras i de sociala sammanhang som män och kvinnor befinner sig i. Denna relation mellan könen ser Karlsson och Piuva (2012) som ett genussystem, ett så kallat genuskontrakt där det tydligt framgår hur män och kvinnor ska agera i olika situationer, som t.ex. på arbetsplatsen, vilka uppgifter vi har i hemmet (städning, tvätt, renovering); men även yttre attribut som hur vi klär oss och frisyrerna vi har. Hirdman (2001) har en teori om att genus består av det biologiska könet och det sociala könet. I likhet med Meeuwisse och Swärd (2013) menar Hirdman (2001) att genussystemet existerar och att könen där delas in i olika kategorier som genomsyrar vårt medvetande och beteende. Likt Karlsson och Piuva (2012) menar Hirdman (2001) att män och kvinnor tillskrivs olika egenskaper, vad som är manligt och kvinnligt, som ses som varandras motsatser. Genus är alltså enligt Hirdman (2001) uppfattningen om vad som är manligt och kvinnligt. Butler (2005) benämner makt som vidmakthållande av genusordningen. Författaren anser dock att genom heteronormativitet (ett antagande om att alla är heterosexuella då detta är det "naturliga") blir allt som hamnar utanför detta att anses som avvikande och menar att det normativa sättet att tänka är att kvinnor/män agerar på ett visst sätt just för att de är kvinnor/män. Butler (2005) utmanar dock det normativa och ändrar resonemanget till: Genom en viss handling "görs" en kvinna eller man. Författaren menar vidare, likt Magnusson (2003), att genus inte alltid är enhetligt utan att det beror på i vilket historiskt sammanhang det förekommer och att genus därför kan ses som flera olika tolkningar av kön. Butler (2005) samt Fäldt, Herz, Kullberg, Skillmark och Wallroth (2012) menar att genus är något som görs genom en aktiv handling som Butler (2005) kallar performativitet, vilket då kom att förklara genus som socialt kön, en upplevd könsidentitet eller könsroll som var kulturellt konstruerat. Fäldt m.fl. (2012) förklarar kön som en biologisk dimension och genus som en social dimension. Författarna anser att genus kan förändras beroende på sammanhang och tidsskeden. Genus kan därför genomgå kontinuerliga omtolkningar. Fäldt m.fl. (2012) menar att relationerna inom familj, politik etc. också inverkar på skapandet av genus. Connell och Pearse (2015) beskriver att det inte är förutbestämt att vara man eller kvinna utan att detta är något som konstrueras aktivt. Konstruktionen av sig själv är som maskulina eller feminina. Författarna ansåg att fokus skulle läggas på sociala relationer eftersom det är inom dessa som individer och grupper agerar.

I vår studie används genus som skillnader i sociala sammanhang, hur män och kvinnor agerar inom sina sociala relationer; dvs. att genus innebär att göra skillnad på hur män och kvinnor skall vara och agera som föräldrar. Exempelvis kan omgivningens syn på föräldraskap vara annorlunda beroende på om föräldern är man eller kvinna, alltså kan föreställningen vara att mammor och pappor beter sig olika i föräldraskapet. Likt Butlers (2005) tanke om att genom vissa handlingar "görs" en man eller kvinna använder vi i studien genus som den upplevda rollen som förälder (vissa handlingar gör en mamma/pappa), vilken är kulturellt konstruerad.

4.2 Normer

Normer är enligt Angelöw och Jonsson (2000) det som reglerar individers beteende, likt ett regelsystem av förväntningar på hur man ska bete sig, enligt normerna. Det finns så kallade formella och informella normer. De formella normerna är ett lands lagar och förordningar, eller regler i en skola. Dessa är oftast skriftliga och brukar även visa de konsekvenser som blir följden av att bryta mot normen. De informella normerna kallas även för gruppnormer. Dessa regler formas utifrån gruppmedlemmarnas handlingar och kan därför vara svåra att se för utomstående. Normer är viktiga för interaktionen då den formar vårt sätt att vara, både individuellt och som medlemmar i en grupp. Enligt Meeuwisse och Swärd (2013) kan normer ses som samhällets osynliga regler för uppförande. En person som bryter mot samhällets normer bryter mot de moraluppfattningar som finns kring ett visst beteende, dvs. regler för uppförande, och riskerar att stämplas som avvikande. Individens sociala position i samhället kan bidra till själva normbrytandet, om positionen i fråga rent praktiskt inte tillåter att kunna leva upp till normerna. Karlsson och Piuva (2012) förklarar normer som eftersträvandet efter "normalitet", det som *inte* avviker. Vi har en önskan om att tillhöra det normala då vi inte vill riskera att bli utstötta. Genom att inte avvika kommer vi högre i den sociala hierarkin, vi får en god social position. På så vis stärker vi normerna, vilket gör att de lever kvar utan att vara nedskrivna lagar och regler. Normerna blir en del av oss själva istället för något som samhället konstruerar. I likhet med Karlsson och Piuva (2012), och med inspiration från Foucault samt Butler, menar Martinsson och Reimers (2014) att normen påvisar vad som är "normalt" och därför också kastar ljus på det "icke-normala", det som skiljer sig som annorlunda. Likt Butlers tankar om genus menar författarna att denna betydelse av norm bygger på en heterosexuell ram. Det som inte finns inom denna ram är annorlunda i förhållande till normen. Normen inverkar i *hur* vi identifierar oss eftersom den skapat vissa positioner åt oss som fylls med förväntningar på hur vi ska bete oss.

Normer uppges förändras över tid och beroende på situation. Ett lämpligt eller olämpligt beteende kan förskjutas och förklaras på olika sätt beroende på tidsaspekten eller sammanhanget det förekommer i. Normer är alltså föränderliga, om än något tröga att förändra. Det krävs upprepning av normer för att de ska stärkas och bli övertygande. Likväl som normer kan begränsa människors agerande gör de också sin omgivning och jaget begripligt (Martinsson och Reimers, 2014). Att normer är något som ständigt förändras är något återkommande i definitionen av normer. Likväl anses det vara en ständig kamp om det som anses normalt och onormalt samt att vi ständigt relaterar till normer i vardagslivet, vilket påverkar oss i vårt skapande av identitet (Gottzén och Jonsson, 2012). Genom att normer uppfattas som naturliga och goda ger de verkan, dock menar Gottzén och Jonsson (2012) att individen alltid har en möjlighet att inte följa normen. Forskning visar att normer ser olika ut för kvinnor respektive män. Detta framkommer till exempel genom Socialtjänstens bedömningar om flickors och pojkars utsatthet och missbruk där ett ingripande sker tidigare gällande flickor jämfört med pojkar (Meeuwisse och Swärd, 2013).

Normer visar tydligt att kvinnor och män har olika krav för uppförande, något som tillskrivits av samhället. Förväntningarna på beteende kan alltså variera beroende på vilket kön man har,

dock kommer normer i denna studie användas främst som föreställningen för hur man förväntas bete sig generellt i enlighet med samhällets moral.

4.3 Anknytning

Det var John Bowlby som genom nära känslomässiga relationers betydelse utvecklade anknytningsteorin med start under sent 1960-tal. Bowlby beskriver mamman som barnets primära person för anknytning, som vore det den enda relationen nödvändig för barnet (Bowlby, 2010) men menar vidare att det primära består i relationen som barnet har till anknytningspersonen och att den personen även kan vara pappan (Meeuwisse och Swärd, 2013). Barnet skapar flera anknytningsrelationer med vuxna personer under sitt första levnadsår men väljer ut en primär anknytningsperson. Vid utsatta situationer vänder sig barnet instinktivt till sin anknytningsperson utan att behöva reflektera över detta då barnet vet att anknytningspersonen kan skydda barnet (Meeuwisse och Swärd, 2013). Bowlbys anknytningsteori har mottagit en del kritik från feministiskt perspektiv. Då anknytningsteorin främst beskrivit mamman som den primära personen för anknytning är den största kritiken att teorin bidrar till att kvinnor ska vara kvar i hemmet och ta hand om barnen. En vidare kritik är att kvinnorna blir emotionellt uttröttade av att enbart hänge sig åt hemmet och barnen och därför även riskerar att inte kunna vara känslomässigt närvarande för barnet samt att kunna se och bemöta barnets behov (Tamm, 2012). Karlsson (2008) beskriver anknytning som samspelet mellan barnet och föräldrarna. Anknytningen styr även barnets samspel med andra människor än enbart föräldrarna. Barnet får genom en god anknytning bättre förutsättningar för att hantera situationer som den kommer att ställas inför i livet samt att den goda anknytningen bidrar till goda förutsättningar att som vuxen i sin tur knyta an till sina egna barn. Enligt Broberg, Granqvist, Ivarsson och Risholm (2009) fungerar anknytningen genom förälderns, eller annan omvårdnadspersons, vilja och förmåga att ge stöd, skydd, tröst och trygghet till barnet i utsatta situationer. Vidare menar Broberg m.fl.. (2009) samt Karlsson (2008) att anknytningen från barnets sida sker instinktivt med fysisk kontakt mellan omvårdnadsperson och barn som grund. Utöver de grundläggande behoven, som mat och beskydd, anser Broberg m.fl. (2009) att känslomässig reglering är det viktigaste som föräldrarna kan hjälpa barnet med.

4.3.1 Anknytningsmönster

Inom anknytningsteorin är en *trygg bas* ett centralt begrepp. Den trygga basen syftar till den omsorgsförmåga som föräldrar har, att vara basen från vilken barn känner sig trygga att utforska världen samt återvända till om barnet upplever fara (Broberg, m.fl., 2009). Anknytning kan beskrivas som olika anknytningsmönster där tre anknytningsmönster har kunnat särskiljas. Samtliga anknytningsmönster består av ett konsekvent samspel mellan förälder och barn vilket lett till att barnet förstår, samt har möjlighet, att konstruera egna sätt att förmedla sina behov och få dessa tillfredsställda. När barn har en balans mellan anknytning och utforskande är detta kännetecken för en *trygg anknytning*. Vid separationer från föräldern kan reaktioner från barnet variera men det är hur barnet hanterar återföreningar som är avgörande. Om barnet använder föräldern som en trygg bas och växlar mellan att utforska samt söka trygghet har barnet en trygg anknytning (Broberg m.fl., 2009). Det finns vidare *otrygg anknytning* som delas upp i två former, *otrygg undvikande* respektive *otrygg ambivalent/motspänstig*. Det otryggt undvikande barnet använder inte föräldern som trygg bas och barnet kan efter separation från föräldern agera neutralt vid återföreningen. Barnet vågar inte visa eventuella känslor för föräldern med risk för att bli avvisat (Broberg m.fl., 2009; Tamm, 2012). Det otryggt ambivalenta/motspänstiga barnet kan öppet visa sin önskan om kontakt med föräldern och är vid utforskande oroliga eller passiva. Kontakten med föräldrarna "mättar" inte känslan av anknytning. Den känslomässiga regleringen är negativ (Broberg

m.fl., 2009). De barn som inte kunde placeras inom något av ovanstående tre anknytningsmönster beskrevs ha en *desorganiserad anknytning* (Broberg m.fl., 2009). Desorganiserad anknytning är det allvarligaste uttrycket för otrygghet då det är en riskfaktor för att barnet ska få en negativ anknytningsutveckling. Det mest utmärkande vid desorganiserad anknytning, till skillnad från övriga redan nämnda mönster, är att det samspel som sker mellan förälder och barn är byggd på rädsla (Broberg m.fl., 2009). Exempelvis menar Meeuwisse och Swärd (2013) att en relation som involverar fysisk misshandel kan stärka anknytningen mellan barnet och dess förälder. Därav framkommer att barnets val av anknytningsperson och anknytningspersonens lämplighet inte har något samband.

När det gäller anknytning och anknytningsteorin så nämns den nästan alltid i relationen mellan mamman och barnet. Vi utgår från att anknytningspersonen inte nödvändigtvis måste vara mamman utan att det kan vara pappan eller en annan vuxen person som ger barnet den kärlek, närhet och skydd som barnet behöver för att känna trygghet, och som barnet kan knyta an till.

4.4 Skam

Skam tillhör en av människors nio grundläggande medfödda affekter. De nio affekterna delas enligt Meeuwisse och Swärd (2013) in i två positiva (intresse-upphetsning, belåtenhet-glädje), en neutral (förvåning), och sex negativa (rädsla-skräck, sorg, vrede, avsky, äckel och skam). De positiva affekterna är ett uttryck för kontakt, medan de negativa affekterna framkommer vid varje avvisande av något slag. Meeuwisse och Swärd (2013) beskriver hur negativa affekter automatiskt sätts igång när de positiva affekterna inte får bekräftelse.
Emotionerna stolthet/skam är de som mer än andra påverkar hur vi känner om oss själva med anledning av hur andra ser på en. Att se sig själv genom andras ögon kallades av Charles Horton Cooley för "spegeljaget". Detta påverkar en individs självkänsla och samspelet med andra på så vis att om vi känner oss otillräckliga inför andra så känner vi skam. Även Erving Goffman menade att känslan som uppkommer av att känna sig avvisad är skam i form av förlägenhet. Med skam menas därför att genom andras ögon uppfatta sig själv negativt (Meeuwisse och Swärd, 2013). Skam anses vara den viktigaste emotionen vid samspel med andra människor, en grundläggande affekt för moraliska känslan, samt kan ses som en moralisk kompass. En vanlig situation för skam att uppstå är när våra relationer till andra upplevs vara hotade. Detta kan ses som en konstruktiv form av skam. Det är den känslan som gör att man värnar om goda sociala relationer då den varnar oss för vad som kan skada densamma. En destruktiv form av skam kan yttra sig genom hån, kränkningar eller förödmjukelser som individen försöker gömma undan och därför blir destruktiv då den kan leda till psykisk ohälsa eller ilska som tar sig uttryck genom våld (Meeuwisse och Swärd, 2013). Cullberg Weston (2008) menar att det är vanligt att försöka dölja sina känslor av skam eftersom man inte vill visa någon form av svaghet för andra. Det kan finnas flera orsaksgrunder till känslor av skam, bland annat kan känslan av att vara exponerad, att inte duga till, att inte ingå i en gemenskap och att nedvärderas vara sådant som orsakar skamkänslor. Människor vill inte skilja ut sig från andra, utan vill gärna höra till en gemenskap och det som reglerar våra handlingar för att "passa in" är den känslomässiga kompassen vi har i form av skamkänslor. Genom skamkänslor blir andra människors gränser respekterade men vi blir också lyhörda för vad andra tänker och har för uppfattning om oss. Skam handlar om det felaktiga sättet andra ser på oss, som annorlunda eller "fel", vilket påverkar hur vi upplever oss själva. Att bära på denna skam innebär också en rädsla av att bli avslöjad, man skäms över att skämmas. Begreppen skam och skuld förhåller sig ganska nära varandra. Dock menar författaren att det är skillnad mellan dessa. Skam handlar om den man är – misslyckad, vanärad osv., medan skuld ofta handlar om något man gjort och ångrar, dvs.

fokus ligger inte i hela ens person utan en viss handling. Vad som anses skamligt varierar över tid och under vilken kulturell kontext det förekommer i. Personer som exempelvis har ett medfött handikapp kan påtvingas skam av andra då uppfattningen om dem är att de är annorlunda. Detta beskriver Cullberg Weston (2008) som skamstämplar. Ofta tar de "utstötta" på sig den skam som tilldelats dem vilket blir ett stigma (Cullberg Weston, 2008). Stigmatisering innebär enligt Dahlgren och Starrin (2004) att människor stämplas genom att deras handlingar eller yttre attribut avviker från den stora massan, normen, och anses vara negativa. Detta kan i sin tur leda till att människan skapar en avvikande identitet (Elias och Scotson, 2011).

Skam kommer i vår studie att användas för att beskriva känslor av att ha blivit avvisad eller upplevelser av att andra har en felaktig bild av en person, som misslyckad eller annorlunda. Vidare kommer skam användas för att beskriva hur dessa känslor påverkar den bild man fortsättningsvis har om sig själv.

5. METOD

Studiens syfte är att undersöka intagna pappors och intagna mammors upplevelser av möjligheter att ha kontakt med sina minderåriga barn under tiden de är frihetsberövade i fängelse. Vi vill även ta del av hur de intagna papporna och mammorna agerar för att vara delaktiga föräldrar från fängelset och om upplevelserna skiljer sig åt mellan intagna mammor och intagna pappor. För att besvara syftet och frågeställningarna har en kvalitativ metod använts och genom halvstrukturerade intervjuer har respondenterna kunnat berätta utifrån deras verklighet och upplevelser. Det har även getts möjligheter till följdfrågor samt fördjupningar av respondenternas svar (jfr Bryman, 2014).

5.1 Vetenskapsteoretisk utgångspunkt och val av analysmetod

För studien valdes en fenomenologisk utgångspunkt. Genom att utgå från empiri, via intervjuer av intagnas föräldrar gällande deras upplevelser, fokuserar vi på hur de intagna upplever sin verklighet, vilket är kärnan i fenomenologin (jfr Fejes och Thornberg, 2015). Av resultaten drar vi sedan slutsatser vilket överensstämmer med en induktiv ansats (jfr Bryman, 2014). Analysmetoden i studien har en hermeneutisk inriktning med förståelse i fokus (allmän tolkningslära) då vi tolkar och förstår respondenternas egna upplevelser. Studien syftar till att förmedla de intagnas upplevelser gällande deras möjligheter till kontakt med sina barn från fängelset samt hur de agerar för att vara delaktiga i barnen. Vi ville sedan jämföra dessa upplevelser med varandra och om det eventuellt framkom skillnader mellan intagna mammors och intagna pappors upplevelser och agerande genom en mogen tolkning (jfr Fejes och Thornberg, 2015).

5.2 Urval och tillvägagångssätt

5.2.1 Urval

För att kunna besvara studiens syfte valde vi respondenter genom ett målstyrt urval, dvs. respondenter som kan besvara frågor om en specifik företeelse. Intagna föräldrar var relevanta för studien eftersom det var deras egna upplevelser som efterfrågades (jfr Bryman, 2014 och Hjerm, Lindgren och Nilsson, 2015). Vi gjorde därefter en avgränsning att intervjua totalt sex föräldrar i fängelse, varav tre var mammor och tre var pappor. Denna avgränsning gjordes då det tidsmässigt och resursmässigt inte skulle vara möjligt för oss att genomföra en större studie. De krav vi satte upp var att respondenterna skulle vara föräldrar till minderåriga barn (barn under 18 år) och att de skulle kunna prata och förstå svenska. Språkkravet var för att

undvika att använda tolk då det dels är dyrt samt att det kunde försvåra arbetet då tolken kunde formulera om det respondenten uttryckte.

Ett manligt och ett kvinnligt fängelse av säkerhetsklass 2 kontaktades via mejl där ett informationsblad[1] om studien bifogades. En önskan uttrycktes om att få hjälp att nå respondenter till vår undersökning. Vi bad personalen om hjälp att fråga lämpliga intagna, som uppfyllde våra krav, om de var intresserade att delta i vår studie. På det kvinnliga fängelset tillfrågades tre intagna, vilka samtliga tackade ja till medverkan i studien. Ingen från det manliga fängelset önskade delta i studien varför vi vände oss till ett manligt fängelse av säkerhetsklass 1 med en förfrågan om intresse att delta. Även på detta fängelse tillfrågades och accepterade tre intagna att medverka i studien. Slutligen var det därför kvinnliga intagna från ett fängelse av säkerhetsklass 2 och manliga intagna från ett fängelse av säkerhetsklass 1 som medverkade i studien.

5.2.2 Informationssökning

Avseende tidigare forskning skedde informationssökning med hjälp av Örebro Universitets bibliotek genom databasen Proquest Social Services Abstracts. Ingen tidsbegränsning gjordes för när studierna var publicerade i ett första skede för att få en bred sökning. Den 14 oktober 2015 genomfördes sökningar på både svenska och engelska. Sökorden som användes var Parents AND Prison, Parents AND Prison OR Incarceration AND Separation OR Connection, Parents, Mother, Father, Prison, Institutional care, Incarcerated, Correctional, Contact, Visit, Telephone, Letters, Living at prison, Child, Children, Baby, Föräldrar, Kriminalvård, Anstalt, Kontakt, Barn. Resultatet av denna sökning innehöll uteslutande forskning från USA. Informationssökning gjordes även i databasen Digitala Vetenskapliga Arkivet (DiVA) den 15 oktober 2015 samt i databasen Google Scholar den 20 oktober 2015, i syfte att finna kandidatuppsatser som hade någon koppling till vårt ämne. I databasen Google Scholar gjordes ytterligare avgränsningar gällande språket samt tidsramen. Endast uppsatser på svenska från 2011 år och framåt var av intresse. Detta för att kunna se om det fanns studier från Sverige inom samma ämnen som de vi funnit i amerikansk forskning.

Exkluderingar av litteratur påbörjades på titelnivå då dubbletter av tidigare forskning förekom eller då artiklarna inte behandlade temat intagnas kontakt med sina barn. Vidare exkluderingar skedde efter genomläsning av uppsatsernas sammanfattning där exempelvis barns reaktioner vid kontakt med frihetsberövade föräldrar inte ansågs vara av relevans för studien. Efter detta skede fanns det ett fåtal artiklar som inte gick att få tag på i fulltext varför även de exkluderades. Resterande artiklar lästes i fulltext. Samtliga inkluderades i studien då de berörde vårt ämne. Kandidatuppsatserna har enbart använts för att komma i kontakt med förstahandskällor avseende litteratur som berörde ämnet. Vidare tog vi stöd i dessa uppsatser vad gäller mall för intervjuguide inför upprättandet av vår egen. Ytterligare litteratur har sökts via Kriminalvårdens intranät. De rapporter som Kriminalvården har givit ut gällande barn och frihetsberövade föräldrar har varit fokus för sökningen. Dessa rapporter har vi därefter beställt i pappersform. Efter genomläsning av rapporterna har exkludering skett av de rapporter som inte var relevanta för vår studie gällande syfte och frågeställningar då de exempelvis berörde barn vars pappor mördat deras mammor samt om måendet hos barn som har frihetsberövade föräldrar. Av de rapporter vi fann lämpliga för studien har vi även tittat närmare på dessa rapporters referenslistor för att finna ytterligare litteratur som kunde vara lämplig för vår studie.

[1] Bilaga I

Med hjälp av Internet har vi tagit fram information om lagar för att kunna ha en så aktuell information som möjligt med i studien. Information om Kriminalvården samt frivilligorganisationer har också sökts via internet. Övrig litteratur har inhämtats från Örebro Universitets bibliotek, biblioteket vid Mälardalens Högskola i Västerås samt från vår handledare.

5.2.3 Datainsamling

Halvstrukturerade intervjuer har genomförts utifrån en intervjuguide[2] skapad efter ett antal teman med mestadels öppna frågor under varje tema. Detta skapar en högre validitet i studien eftersom intervjuns struktur har bestämts i förväg och underlättar vidare hantering av data (jfr Hjerm m.fl., 2015). I intervjuguiden försökte vi hålla oss till samma teman som våra teoretiska begrepp, dock med bakgrundsfrågor som en inledning i intervjun. Intervjuguiden användes till stöd för intervjun, men vi anpassade frågorna efter hur intervjun fortlöpte och efter respondenternas svar (jfr Kvale, 2009). Som tidigare nämnts använde vi intervjuguider från tidigare genomförda studier för att validera att våra frågor gav svar på det vi ämnade undersöka. Därefter genomfördes en testintervju på en medarbetare från Kriminalvården för att kunna få en känsla för om frågorna i intervjuguiden hade en naturlig följd. Efter testintervjun samt efter en dialog med vår handledare förtydligades frågorna, men vi valde att bibehålla samma följd.

Nästa steg var genomförandet av intervjuerna. Intentionerna var till en början att båda författarna av studien skulle medverka under alla intervjuer, detta blev dock inte fallet. Av olika skäl (som kommer att diskuteras närmare under 5.6 Metoddiskussion) valde vi att fördela arbetet genom att en av oss intervjuade de manliga intagna och den andra intervjuade de kvinnliga intagna. När vi genomförde intervjuerna träffade vi våra respondenter för första gången och vi hade inte fått någon information om dem före intervjuerna ägde rum. Intervjuerna varade 35-50 minuter och spelades in med hjälp av en diktafon och transkriberades sedan av den av oss som genomfört intervjun. Vissa utsagor omskrevs, bland annat avidentifierades ortsnamn, och respondenterna fick fiktiva namn för att minska chanser till identifiering av de medverkande föräldrarna. Detta gjordes redan under transkriberingen för att direkt avidentifiera respondenterna då en av oss arbetar på det fängelse där tre av respondenterna var placerade och för att på så vis minska risken för påverkan av resultatet.

5.2.4 Genomförande av analys

Efter transkribering av intervjuerna lästes resultatet igenom där det material som uppfattades som betydelsefulla i relation till syfte och frågeställningar kategoriserades och kodades efter de nyckelord som framträdde i materialet. Nyckelorden var: berätta, telefon, besök, brev, relation, kontakt, delaktighet och svårigheter; vilka fungerade som delar i att förstå helheten av intagnas upplevelser av kontakten med sina barn samt deras delaktighet under frihetsberövandet. Då flera kategorier gick in i varandra tog kodningen av data längre tid än förväntat. Vi försökte se vilken relation dessa delar hade med varandra och hur dessa stod sig i förhållande till helheten av de intagna föräldrarnas upplevelser. Genom att hitta mönster som var återkommande eller uppträdde tillsammans delades materialet sedan in i teman för att bättre kunna förklara materialet. Dessa teman var: berätta för barnen, relationen med barnen, kontakt, delaktighet som förälder, svårigheter till kontakt samt förslag på förbättringar; vilka senare användes som rubriker i vår slutgiltiga presentation av resultatet. Då olika delar av resultaten skulle kunna beskrivits under flera teman var det tvunget att bestämma under vilket tema det var lämpligast att presenteras. Exempelvis beskrev de medverkande relationen med

[2] Se bilaga II

barnen genom att respondenterna var delaktiga då de kunde ringa samt träffa barnen på besök. I det fallet gjordes en avvägning om resultatet skulle stå under "relation", "kontakt" eller "delaktighet" (jfr Hjerm m.fl., 2015). När resultatet skrivits ihop under teman satte vi oss på varsitt håll och läste igenom våra teoretiska begrepp och vår tidigare forskning. De stycken i teoretiska begrepp och tidigare forskning som vi ansåg kunde kopplas till resultatet färgkodades. Efteråt jämförde vi tillsammans våra färgkodningar. De delar som vi båda tyckte kunde kopplas till ett visst resultat valde vi att, med hjälp av de teoretiska begreppen, lyfta fram och analysera.
Med hjälp av de genomförda intervjuerna har de intagna föräldrarnas upplevelser av kontakten med sina barn under frihetsberövandet givits ett språkligt uttryck. Dessa upplevelser har tillskrivits en mening som sedan leder till en förståelse som kan tolkas via hermeneutiken. I och med att vi jämfört respondenternas liknande upplevelser med varandra har vi genomfört en mogen tolkning (jfr Fejes och Thornberg, 2015). Vi var även öppna för att under arbetets gång hitta andra begrepp i materialet som kunde komma att lyftas fram. Då tillvägagångssättet för analysen beskrivits tydligt stärks reliabiliteten eftersom andra kan upprepa vår analys. Validiteten höjs även genom att de olika stegen under analysen har lett till att våra frågeställningar besvarats.

5.3 Forskningsetik

Inom samhällsvetenskaplig forskning finns Vetenskapsrådets etiska riktlinjer att arbeta efter då dessa ger stöd för att ha en god balans mellan forskningskravet och individskyddskravet. Forskningskravet innebär att forskning ska bedrivas för individernas och samhällets utveckling, ha hög kvalitet och inrikta sig på väsentliga frågor. Individskyddskravet innebär att forskningskravet inte ska inskränka på samhällets medlemmars liv. Individskyddskravet delas in i fyra allmänna huvudkrav, nämligen informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet. Dessa har till syfte att ge normer för hur forskare ska förhålla sig till deltagare i en undersökning (Vetenskapsrådet, 2002).

5.3.1 Informationskravet

Respondenter som deltar i en studie ska ges information om studiens syfte och frivilligheten att delta samt avbryta deltagandet när så önskas. Vidare ska information ges om att de uppgifter som samlats in endast används till forskningen (Vetenskapsrådet, 2002). Informationskravet uppfylldes genom att skriftlig information gavs till respondenterna vid förfrågan om deltagande i studien samt att en muntlig upprepning av detta gjordes i anslutning till intervjuerna.

5.3.2 Samtyckeskravet

Inför deltagande i en studie är det respondenterna själva som bestämmer över sin medverkan och de har rätt att avbryta sitt deltagande under studiens gång (Vetenskapsrådet, 2002). Respondenterna informerades om samtyckeskravet dels genom informationsbladet vid rekrytering av deltagare för studien samt muntligt inför intervjuerna. Vi underströk att eventuella avbrott inte skulle medföra några negativa följder samt att avbrott kunde ske när helst respondenterna kände för det. Mot bakgrund av detta har samtyckeskravet uppfyllts.

5.3.3 Konfidentialitetskravet

Konfidentialitet ska ges de som ingår i en undersökning och kan uppfyllas genom att behandla och förvara personuppgifter på ett betryggande sätt samt genom tystnadsplikt. Särskilt viktigt är det om de som medverkar i studien tillhör en grupp som anses utsatta (Vetenskapsrådet, 2002). I aktuell studie har konfidentialitetskravet uppfyllts genom att respondenterna givits information om anonymisering av deras identiteter vid behandling samt presentation av data.

Redan under transkriberingen av intervjuerna, vilket enbart hanterats av författarna, gav vi respondenterna fiktiva namn för att skydda dem. När transkriberingen var färdigställd raderades ljudfilerna från diktafonerna. Vi har under behandling av data även skrivit om vissa uppgifter (exempelvis ortsnamn) för att de som tar del av studien inte ska kunna koppla en viss information till någon viss person och på så vis skydda respondenterna från igenkänning. Vi ansåg detta vara av vikt då respondenterna ingår i vad som kan anses vara en utsatt grupp, nämligen frihetsberövade personer. Under arbetet med studien har materialet förvarats i ett dokument som enbart författarna har haft tillgång till. Delar av materialet i form av resultatredovisning har skickats till handledare för studien.

5.3.4 Nyttjandekravet

Uppgifter som samlas in vid undersökningstillfället får endast användas i forskningsändamål och aldrig för exempelvis kommersiellt bruk eller andra syften som inte är vetenskapliga (Vetenskapsrådet, 2002). Uppgifterna som samlats in i denna studie har enbart använts för att besvara syftet med studien. De har därmed inte använts för andra ändamål eller utlånats till andra personer. På så vis uppfyller vi härigenom nyttjandekravet.

5.4 Reliabilitet

Reliabilitet syftar till att ange hur tillförlitlig en studie är. Det finns två former av reliabilitet, intern samt extern reliabilitet. Den interna reliabiliteten i vår studie har stärkts genom att vi genomförde analysen separat och oberoende av varandra valde ut liknande delar för analys samt var överens om hur datamaterialet skulle tolkas (jfr Bryman, 2014). Studiens externa reliabilitet rör i vilken utsträckning studien kan upprepas. Den externa reliabiliteten stärks då vi redovisar tillvägagångssättet för informationssökning, datainsamling och bearbetning samt analys av dessa på ett tydligt sätt. Det går att upprepa studien avseende att genomföra intervjuer med intagna föräldrar som befinner sig i fängelser med säkerhetsklass 1 och 2. Dock kan det vara svårt att "frysa" en social miljö då det kan finnas andra sociala betingelser som inverkar vid upprepningen av studien än vid studiens genomförande (Bryman, 2014).

5.5 Validitet

I denna studie rör den interna validitet frågan om det sätt som vi har gått tillväga, om användning av de teoretiska begreppen och den vetenskapsteoretiska utgångspunkten kan anses relevanta för studiens syfte och frågeställningar. Det som framkommit av intervjuerna tycker vi har besvarat våra frågeställningar på ett adekvat sätt vilket stärker att vi har tagit reda på det vi efterfrågade (jfr Bryman, 2014).

Studiens generaliserbarhet kan diskuteras. Å ena sidan har vi använt ett icke slumpmässigt urval, vilket Bryman (2014) menar inte är generaliserbart, samt att våra respondenters svar eventuellt inte kan jämföras med andra intagna föräldrars upplevelser (låg extern validitet) då det vid andra fängelser kan råda andra lokala riktlinjer gällande hur arbetet med möjligheter till kontakt med barn under frihetsberövandet går till. Å andra sidan framkommer det att delar av resultatet i studien överensstämmer med tidigare forskning vilket kan tolkas som att respondenternas upplevelser inte är helt unika. Det kan finnas flera intagna föräldrar, utöver våra respondenter, som har liknande upplevelser varför den externa validiteten kan anses vara hög, dvs. trots att respondenternas antal i aktuell studie är litet är det inte uteslutet att studien är generaliserbar. Med anledning av att delar av resultatet, trots det låga antalet medverkande, stämmer överens med tidigare forskning anser vi att studien kan generaliseras.

5.6 Metoddiskussion

Till en början ville vi genomföra intervjuerna på två fängelser med säkerhetsklass 2. Eftersom intagna i det manliga fängelset av säkerhetsklass 2 inte ville delta i undersökningen fick vi lov att ändra arbetets upplägg och med anledning av tidsbrist valde vi det fängelse av säkerhetsklass 1 där en av oss arbetar. Genom valet av fängelset med säkerhetsklass 1 ansåg vi att det fanns en ökad möjlighet att få respondenter till studien, eftersom fängelset med säkerhetsklass 1 har fler intagna än fängelset med säkerhetsklass 2. Detta var motiverat med anledning av att det första manliga fängelset inte kunde erbjuda några respondenter samt den upplevda tidsbristen till följd av detta. Vi gjorde ett medvetet val att den som inte är anställd vid fängelset med säkerhetsklass 1 skulle genomföra intervjuerna där då vi ville att vår studie skulle genomföras så objektivt som möjligt. Vi ansåg det vara det bästa för studiens syfte, då respondenterna annars kanske hade kunnat bli omedvetet påverkade i sina svar samt att den anställde skulle ha information om de intagna som skulle kunna påverka intervjun och resultatet. Detta medförde att intervjuerna på de kvinnliga intagna genomfördes av den av oss som inte kunde genomföra intervjuerna på de manliga intagna. Att redovisa att intervjuer genomförts på en av författarnas arbetsplats är en etisk viktig fråga då det eventuellt ger en möjlighet för identifiering av respondenterna. En avvägning gjordes mellan forskningskravet och individskyddskravet där värdet av studien ansågs av stor vikt då det saknas svensk forskning kring ämnet och där respondentens identitet genom konfidentialitetskravet kunde skyddas. Sannolikheten att utomstående skulle efterforska och identifiera respondenterna anses låg eftersom författarna genom avidentifiering och anonymisering minskat möjligheterna för igenkänning.

Att genomföra intervjuer enskilt och inte tillsammans kan ses som en metodbrist då intervjun hade kunnat se annorlunda ut om båda närvarat under intervjuerna. Möjligheterna att se till olika aspekter av respondentens svar hade ökat om intervjuerna genomförts tillsammans. Det kanske hade blivit mer följdfrågor vilket hade kunnat ge mer utförliga svar. Det kan vara ansträngande att vara ensam intervjuare då intervjuaren ska lyssna aktivt men ändå försöka att inte glömma någon fråga. Det kan bidra till att intervjuaren missar ansiktsuttryck och kroppsspråk som kan förtydliga ett muntligt svar. En fördel som ensamintervjuare kan dock vara att samtalet blir mer intimt och mer jämlikt då det inte uppstår en "2 mot 1" situation som kan uppfattas som hotfull.

Intervjuer med intagna som är placerade på fängelser med olika säkerhetsklasser kan ses som en metodbrist. Olika säkerhetsklasser innebär olika regler och även olikheter gällande visst lagstöd. Hade intervjuer genomförts med intagna som var placerade på fängelser med samma säkerhetsklass kanhända att resultatet av studien sett annorlunda ut då de hade haft mer likriktade regler och rutiner gällande besök och telefoni. Å andra sidan kan det av samma anledning vara en fördel att ha genomfört intervjuer på fängelser av olika säkerhetsklasser då chanserna att få en större bredd på svaren ökar.

Vi anser det viktigt att förtydliga att urvalet av respondenter till stor del skedde med hjälp av personal på fängelserna för att undvika att få medverkande som begått brott mot sina eller andra barn. Vi bad personalen ta hänsyn till detta vid förfrågan om intresse för deltagandet i studien. Vi ville inte riskera att få med respondenter vars kontakt med barnet kan anses vara till skada för barnet. Då personal på fängelserna har tillfrågat respondenterna om deltagande i studien är det relevant att diskutera samtyckeskravet. Det är möjligt att respondenterna har känt sig tvingade att delta i studien. Då ett maktförhållande råder mellan personalen och de intagna kan de intagna påverkats att tacka ja till att delta i studien. Personalen på fängelserna kan även ha tillfrågat intagna, som har en mer positiv upplevelse av Kriminalvården, om

medverkan i studien. Respondenterna har dock gett både positiva och negativa upplevelser av Kriminalvården varför personalens påverkan på respondenterna anses vara mindre trolig. Att respondenterna informerats om samtyckeskravet på ett tydligt sätt inför intervjun och att ingen valde att avbryta sitt deltagande stärker frivilligheten. Detta styrker även att de inte blivit påverkade av personalen att delta i studien.

6. RESULTAT OCH ANALYS

Vi kommer att presentera följande avsnitt genom att, i uppdelade teman, redovisa resultatet och i slutet av varje tema analysera resultatet utifrån våra teoretiska begrepp och vår tidigare forskning.

Intervjuer har genomförts med sex föräldrar i fängelse varav tre är mammor och tre är pappor. Vi nämner dessa i studien som Anna, Karin, Sandra, Alex, Martin och Sebastian. Samtliga kvinnor har barn med fler än en man. Endast en av papporna har barn med fler än en person, två av dem har styvbarn. Både mammorna och papporna har sammantaget barn vars ålder sträcker sig från förskoleålder upp till vuxen ålder. Samtliga pappor har i intervjuerna berättat att barnen under frihetsberövandet bor med sina mammor. Under mammans fängelsevistelse bor barnen hos sina respektive pappor, i egna lägenheter, hos andra släktingar eller i familjehem. Av resultatet framkommer föräldrars upplevelser av kontakt med sina barn samt delaktighet som uttrycks på olika sätt. Dessa är: information (att få information om barnet samt att ge barnet information), att som vårdnadshavare få vara med gällande beslut som rör barnet, möjligheten till fysisk kontakt med barnet, relationen till barnet samt relationen till barnets andra vårdnadshavare eller omsorgstagare.

6.1 Berätta för barnen

Sebastian beskriver att hans barn var i tidig skolålder när han frihetsberövades. Föräldrarna valde att berätta för barnen om Sebastians frihetsberövande. De ansträngde sig mycket för att göra det naturligt för barnen att prata om sin pappas vistelse i fängelse. Sebastian berättar om kontakten han hade med barnombudet på fängelset där han befann sig vid den tidpunkten. I samråd med barnombudet och med lärare på barnens skola berättar Sebastian att han sände ut en broschyr från Kriminalvården med information om barn som har en förälder i fängelse. Broschyren lästes upp i klassen av läraren i syfte att vara tydlig om barnens situation samt för att underlätta för barnen att kunna prata om sin pappa på ett naturligt sätt. Sebastian upplevde bara fördelar med att vara tydlig med barnen om sin fängelsevistelse. Han ansåg att tydligheten hjälpte barnen att senare lägga det åt sidan och fortsätta med sin egen vardag.

Samtliga mammor berättar att barnen vet om att de sitter i fängelse och att de äldre barnen (barn över 10 år) även vet vad mammorna har gjort för att hamna i fängelse. Mammorna tycker inte att de mindre barnen är tillräckligt gamla för att få reda på alla detaljer. Sandra uppger att hennes barn berättat för jämnåriga om att de har en mamma som sitter i fängelse. Hon menar att vuxna i barnens omgivning skambelägger barnen och pratar illa om henne som mamma och deras situation. De jämnåriga barnen har dock visat mer förståelse och varit mer justa än de vuxna gällande deras mammas fängelsevistelse.

Sandra: Det kan jag säga, att vuxna är sämre på att hantera en sådan här sak.

Anna berättar att pappan till hennes yngsta barn berättat för barnet att Anna varit dum och att polisen tagit henne. Barnet var då i förskoleålder. Anna tycker själv att barnet var för ung för att få veta att hon sitter i fängelse. Hon tycker att pappan hade kunnat säga att hon rest bort

istället men tror att pappan berättat för att förstöra för henne så att barnet inte ska vilja ha kontakt med henne. Samtliga mammor poängterar dock att ärlighet är viktigt för att kunna vara delaktig i sina barn. Karin säger att barnen behöver få veta så att de inte skuldbelägger sig själva, men att informationen ska anpassas till deras ålder och utveckling.

> *Karin: Men jag vill poängtera, det säger dom (anstaltens barnombud, författarnas anm.) här också, att det är viktigt att barnen vet att man sitter i fängelse så att de inte ska tro att dom är ansvariga till att man inte vill komma och träffa dem. Utan att det handlar om att man inte har möjlighet.*

Martin menar att han och yngsta barnets mamma inte uttryckligen berättat för barnet var Martin befinner sig. Martin tror inte att hans yngsta barn, som är i förskoleålder, hade kunnat ta in den informationen. Då Martins styvbarn frågade efter honom, eftersom frånvaron var märkbar, berättade mamman om var Martin befann sig. Enligt Martin verkar hans styvbarn ha tagit frihetsberövandet hårdare än hans yngsta barn. Martin tror att barnen förstår var han befinner sig och menar att om barnen uttryckligen frågar om fängelsevistelsen kommer de att vara öppna för att prata om det. Likt Martin har Alex och hans barns mamma inte uttryckligen tagit upp fängelsevistelsen med barnen. Alex menar att hans barn, som är i förskoleåldern, är för små för att förstå situationen. Däremot uppger han att hans styvbarn nog förstår var han är, men att de inte pratar om det.

6.1.1 Analys av Berätta för barnen

Normer reglerar individers beteende och berättar hur en människa ska bete sig (Angelöw och Jonsson, 2000). Människor strävar efter "normalitet" då de inte vill avvika och riskera att bli utstött (Karlsson och Piuva, 2012). De flesta av respondenterna har berättat för sina barn att de sitter i fängelse. De som inte berättat hänvisar till barnens låga ålder och brist på förmåga att förstå informationen eller menar att barnen har förstått att föräldern sitter i fängelse utan att de vuxna har behövt prata om det. Att inte berätta för barnen om den ena förälderns fängelsevistelse kan tolkas som att föräldrarna bär på en rädsla över att den frihetsberövande förälderns normbrytande beteende ska bli känt för omgivningen. Familjen riskerar att avvika från resten av samhället eller umgänget och barnen kan bli utstötta i skolan. Då barnen inte är "tillräckligt gamla" kan de ha svårt att förstå innebörden av situationen, men de kan också ha svårt att förstå varför familjen inte berättar om förälderns frihetsberövande. Barnet kan då berätta sanningen för utomstående och familjen riskerar att bli utstötta.

Vi upplever skam när vi känner oss otillräckliga eller dåliga inför andra, när vi vet att något hos oss är annorlunda än hos de andra. Känner vi skam påverkas vår självkänsla och vårt samspel med andra. Skam uppkommer när vi upplever att våra relationer till andra blir hotade då den varnar oss för att våra sociala band till andra kan ta skada, exempelvis genom att inte ingå i en gemenskap. En försvarsmekanism för att undvika avvikandet eller undvika att bli påmind om saker som är skamliga är att ljuga eller undanhålla information (Meeuwisse och Swärd, 2013; Cullberg, 2008). Att inte berätta för sina barn om frihetsberövandet kan också tolkas som att de vuxna skäms över situationen inför barnen och omsorgstagaren. Att inte prata om frihetsberövandet kan förstås som ett led i att hantera en skamlig situation vilket kan få en motsatt effekt, att barnen lägger skuld på sig själva och tror att det är deras fel att föräldern inte kan vara med dem. En av respondenterna har agerat annorlunda. Istället för att vara tyst och dölja frihetsberövandet har han valt att vara öppen med familjen och familjens nätverk. Han har tagit kontakt med barnens skolor för att skapa en mer naturlig miljö för sina barn att prata om hans frihetsberövande. Detta kan tolkas som att han inte ville att barnen skulle behöva gömma undan eller undanhålla det faktum att deras pappa satt i fängelse, att han inte ville att de skulle uppleva känslor av skam. Genom att ha en öppen inställning till den

situation som hans barn upplever kan hans agerande tolkas som att han har försökt inverka så att barnens sociala band och relationer ska ta så lite skada som möjligt. Detta för att de fortfarande ska kunna ingå i en gemenskap.

6.2 Relationen med barnen

Nästan samtliga respondenter har uppgett att de har en god relation till sina barn och det framkommer exempelvis genom att papporna uttrycker en god relation till barnens mammor, oavsett om de fortfarande ingår i ett förhållande med dem eller inte. Mammorna har gett uttryck för mer svårigheter i relationen till barnens andra förälder. Anna har till exempel valt att koppla in socialtjänsten för att kunna ha kontakt med sitt ena barn. Karin har sina barn placerade i familjehem eller boende hos släktingar och uppger att relationen med barnen och barnens omsorgstagare är mycket god. Det ena barnets pappa har hon dock en sämre relation till vilket resulterat i en vårdnadstvist. De goda relationer som en del föräldrar har till omsorgstagarna underlättar för att omsorgstagarna ska komma på besök med barnen samt ger goda förutsättningar för att de intagna föräldrarna ska ha möjlighet till regelbundna samtal med barnen. Undantaget till en god relation är Martins relation till sina äldsta barn. De äldsta barnen, vilka är i tonåren, har han inte varit delaktig i mer än under barnens första år. Detta med anledning av att han och deras mamma inte hade en god relation efter att de avslutat sitt förhållande samt att han avtjänade flera fängelsestraff under deras uppväxt. Barnens mamma fick även vårdnaden om barnen och hon har inte velat att barnen har kontakt med honom. Martin berättar dock att han alltid har velat ta del av sina äldsta barns uppväxt.

> *Martin: Jag hade kontakt med dem när de var små. Jag satt ju några vändor där, så det vart som det vart. Eller hon ville inte låta mig träffa dem, men nu när de blivit större har de börjat ta kontakt själva utan hennes medgivande.* (...) *Jag har alltid velat ha kontakt men det är hon (barnens mamma, författarnas anm.) som har stoppat det.*

För Anna har relationen med ett av sina barn förändrats till det bättre under tiden i fängelse. Anna berättar att dottern aldrig varit boende hos henne, men att hon upplever att dottern är i större behov av en mamma, vilket kanske beror på att dottern närmar sig tonåren. Enligt Anna kan detta också bero på att hon, för första gången, är ärlig mot sin dotter gällande hur hon levt sitt liv. Anna berättar också att dottern inte ville ha kontakt med henne i början av fängelsestraffet. Hon skrev då ett långt brev till dottern som dottern kunde ta fram när hon kände för det. Efter det ville dottern ha kontakt med Anna. Brevskrivandet, menar Anna, gör att hon lättare kan öppna sig. Anna berättar att hennes dotter skickar brev till fängelset och att det var just via brev som dottern, för första gången, sa att hon älskade henne.

Samtliga respondenter uttrycker att telefontillståndet har varit viktigt för att kunna skapa och/eller behålla relationen med barnen. Exempelvis ansåg Sebastian att möjligheten att kunna ringa sina barn via INTIK-systemet har förbättrat relationen mellan dem. Samtalen kan se olika ut beroende på barnets ålder och av samma anledning kan frekvensen av samtalen variera.

6.2.1 Analys av Relationen med barnen

Genus kan beskrivas som den skillnad omgivningen gör av män och kvinnor genom deras olikheter i handling i de sociala sammanhang som de befinner sig i (Magnusson, 2003). Karlsson och Piuva (2012) menar att det tydligt framgår hur män och kvinnor ska agera i olika situationer, något de kallar "genuskontrakt". Det framgår av Kriminalvården (2000) att kvinnor till skillnad från männen inte kan välja bort ansvaret för barnen. En mammas agerande att koppla in socialtjänsten för att kunna bibehålla relationen till sitt barn kan tolkas som en känsla av ansvar för barnet som hon inte kan välja bort. Då pappan inte tillåter henne

att vara ansvarig för sitt barn gör hon allt i sin makt för att agera enligt genuskontraktet, dvs. hon agerar efter hur samhället förväntar sig att hon som kvinna och mamma skall bete sig. Att Socialtjänsten ska vara en del i kontakten med sina barn var nog inget hon som förälder förväntade sig, dock kan mammans agerande tolkas som att hon gör sitt yttersta för att kunna ha en relation med, och att visa ansvar för, sitt barn.

Det finns olika mönster för anknytning vilka benämns *trygg anknytning, otrygg anknytning* samt *desorganiserad anknytning*. En trygg anknytning tar sig uttryck genom att barnen använder sina föräldrar som en punkt utifrån vilken de utforskar omvärlden med vetskapen om att de kan komma tillbaka till denna punkt vid känslor av hot eller fara. När det finns en balans mellan att utforska och söka trygghet sägs det att barnet har en trygg anknytning. Genom trygghet och stöd blir barnet hjälpt med sin känslomässiga reglering (Broberg m.fl., 2009). Sammantaget uttrycker majoriteten av föräldrarna i vår studie att de har goda relationer till sina barn. En av mammorna beskriver hur hon genom att skriva brev samt genom att vara ärlig mot sin dotter öppnade upp för kontakt med henne. Hon märkte att dottern visade att hon hade ett större behov av sin mamma, vilket hon tror beror på dotterns ingång i tonåren. Det var även via brev som dottern för första gången sa att hon älskade sin mamma. Detta kan tolkas som en utveckling i den känslomässiga relationen. Denna mamma berättar att dottern aldrig bott med henne och mamman beskriver att deras relation har förbättrats under fängelsevistelsen. Detta kan tolkas som att de tidigare hade en mindre trygg anknytning, då dottern inte verkade ty sig till mamman i första taget. Dock har dottern, oavsett anledning, börjat ty sig mer till sin mamma vilket kan ses som en trygg anknytning eftersom dottern utforskar sin omgivning men återvänder till mamman för trygghet.

6.3 Kontakt

Samtliga mammor brevväxlar med sina barn. Karin berättar att hon får fina brev av sitt ena barn där barnet skriver hur mycket barnet saknar henne och att barnet älskar henne. Brev har mellan Sebastian och hans barn använts främst vid uppvaktning, så som födelsedagar, namnsdagar eller högtider. Anna, som inte har en god relation med sitt yngre barns pappa, har använt sig av socialtjänsten som ett led i kontakten. Hon skickar paket och brev till socialtjänsten som sedan ger det till barnet. Då vet hon att barnet får breven och att barnet får berättat för sig att det är från mamman. Sandra berättar att hon får veckobrev från skolan skickade till sig på fängelset där hon får information om barnets skolgång.

Samtliga respondenter uppger att de har telefonkontakt med sina barn. Anna och Karin har beviljats telefontillstånd via tjänstetelefon, så kallade veckosamtal, till sina barn. Anna och Karin har skilda åsikter om hur ofta och hur länge de vill kunna ringa sina barn via veckosamtal. Anna får ringa ett samtal i veckan som är 15 minuter långt men tycker att det är för lite. Hon menar att barnet kan ha svårt att sitta still och koncentrera sig under hela samtalet vilket gör att det inte blir 15 effektiva minuter. Karin däremot får ringa sina barn en gång i veckan i 10 minuter. Hon tycker att det fungerar bra och menar att det inte blir för mycket, vare sig för dem eller för henne. Hon vet att hon är viktig för barnen men tycker inte att hon behöver lägga sig i deras rutiner. Anna och Sandra berättar att de med hjälp av bidrag[3] från Kriminalvården får telefonkort varje månad så att de kan ringa sina barn via INTIK-systemet. Sandra berättar även att det finns en möjlighet för barnen att ringa till fängelset, men hon har sagt till barnen att de endast får göra detta om det är akut. Hon berättar att ett av hennes barn ringde fängelset en gång och att hon fick meddelandet av personalen omgående så att hon kunde ringa upp barnet. Det gjorde henne glad att hon fick informationen direkt om

[3] Bidrag gällande telefonsamtal regleras genom Kriminalvårdens författningssamling KVFS 2011:1 FARK Fängelse 13 kap 1 § samt 3 §

att hennes barn ringt och sökt henne. Sebastian uttrycker att telefonen är hans trygghet då han anser det vara ett tecken på att folk, inte bara barnen, vill ha kontakt med honom - genom att låta honom ringa.

Majoriteten av respondenterna har beviljats tillstånd att ta emot besök på fängelset av sina barn. Karins ena barn, som är i skolåldern, har inte fått komma på besök än. Detta då barnets pappa, som hon har delad vårdnad med, inte godkänt att barnet får besöka sin mamma i fängelset. Karin hoppas att barnets familjehemsföräldrar ska få ta över vårdnaden då de anser att barnet behöver ha en relation med sina biologiska föräldrar. Respondenterna uppger att det är barnens omsorgstagare eller andra familjemedlemmar eller släktingar som hjälper till och tar med barnen på besök. Anna menar att det långa avståndet mellan hennes ena barns hemort och fängelset gör att det är dyrt och krångligt att komma på besök, det blir inte lättare av att pappan är ensamstående förälder. De har därför ansökt om bidrag från Stiftelsen Drottning Sophias Skyddshem[4] som bidrog ekonomiskt för att barnet skulle kunna komma och besöka sin mamma. Även Alex nämner det fysiska avståndet som en svårighet för honom att träffa sina barn och att han upplever det som jobbigt.

Två av papporna hade möjlighet till permissioner. Alex hade ännu inte påbörjat dessa medan Sebastian uppgav att han, om det hade varit möjligt, skulle träffa sina barn vid varje permission. Av mammorna var det ingen som hade permissioner i dagsläget. Karin berättade dock att hon, tillsammans med sin kontaktman, planerat för att i kommande permissioner träffa barnen via Barn och unga med förälder/familjemedlen i fängelse (Bufff)[5]. Sebastian uppger att eftersom han har telefontillstånd, besökstillstånd och permissioner också har mycket att förlora, varför han är mån om att sköta sig i fängelset för att inte förlora kontaktmöjligheterna till sina barn.

> *Sebastian: Mycket i min vardag här går ut på att kunna fortsätta vara en bra pappa. Att ha den kontakten med dem är prio 1 för mig.*

6.3.1 Analys av Kontakt

Ett barn skapar flera anknytningsrelationer med vuxna personer under sitt första levnadsår men väljer ut en primär anknytningsperson. När barnet hamnar i en utsatt situation vänder sig barnet instinktivt till sin primära anknytningsperson då den vet att personen kan skydda barnet (Meeuwisse och Swärd, 2013). Att Sandras barn väljer att kontakta henne vid en akut situation kan tolkas som att mamman är barnets primära anknytningsperson. Barnet väljer att kontakta mamman, trots att mamman sitter i fängelse, istället för till exempel pappan som inte är frihetsberövad. Det är vidare genom anknytning som föräldrarna kan hjälpa barnet med den känslomässiga regleringen, något som sker genom föräldrars förmåga att ge stöd, skydd och trygghet till barnen (Broberg m.fl., 2009). Sebastian berättar att han genom telefontillståndet fick bekräftat att barnen ville ha kontakt med honom genom att tillåta honom ringa. Genom telefonkontakten kunde han nu, likt tidigare, ta del av barnens vardagsliv och efterfråga deras behov samt genom uppföljning av samtalen försöka bemöta behoven. Denna pappas vilja och ansträngning till att, genom samspel, ta del av barnens vardag samt ge dem stöd och trygghet kan tolkas som en del av den anknytning som är så viktig för barns känslomässiga reglering.

6.4 Delaktighet som förälder

Sebastian berättar att han före sitt fängelsestraff var en delaktig förälder. Han tog varje tillfälle som gavs att umgås med sina barn. Han bad om arbeten där han kunde justera arbetstiden så

[4] Se bilaga III
[5] Se bilaga III

att barnen var en rimlig tid på förskolan. Att vara hemma när barnen vaknade och när de skulle sova var något han prioriterade. Vidare var han väldigt aktiv i barnens fritidsaktiviteter. Efter frihetsberövandet tog det tid för honom att acceptera att han inte kunde vara del en av deras vardagliga liv. Han kände sig frustrerad över att behöva förlita sig på andrahandsinformation om barnen, men lyckades slutligen acceptera omständigheterna och upplever att det fungerat bra därefter.

> *Sebastian: Det tog tid att acceptera. Jag vill ju veta mycket, vara insatt i vad som händer, deras skolgång, idrott. Hur de mådde och hur de kände. Det beredde en viss frustration, jag fick information om dem genom andra. Det tog tid att nöja sig med det man hörde och det man såg själv via besök. Men nu funkar det bra.*

Respondenterna har olika strategier för att vara delaktiga föräldrar från fängelset. Sebastian berättar att han deltagit i "Godnattsagor Inifrån" och Karin uppger att hon ansökt om att få medverka där. Anna berättar att hon har kunnat vara nära sitt yngsta barn, trots att barnet inte kommer på besök, genom att hon har läst böcker tillsammans med barnet via telefon. Anna förklarar att hon har lånat barnböcker på fängelsets bibliotek och sedan har en vuxen i barnets närhet lånat samma böcker. Därefter har Anna suttit och läst för barnet i telefon medan barnet kunnat bläddra och tittat i samma bok. Detta har gett en känsla av närhet, barnet har reagerat positivt och tyckt att det är roligt att Anna har samma bok som barnet. Dessa sagostunder är nu en rutin för henne och barnet.

Ett annat sätt att vara delaktig kan vara att hjälpa barnen med deras läxor. Martin berättar att barnet har läsläxor i skolan där barnet ska läsa ett kapitel varje dag. Han ringer då upp barnet varje dag för att barnet ska läsa upp sin läxa för honom. Detta gör att Martin har en möjlighet att vara delaktig i barnets skolgång. Sebastian berättar att han genom att titta på samma filmer och program samt läser samma böcker som barnen skapar gemensamma samtalsämnen. Detta ger honom en känsla av delaktighet. Han för även anteckningar under samtalen med barnen. Detta gör att han i senare samtal kan följa upp tidigare diskussioner, vilket han menar att barnen uppskattar.

> *Sebastian: Någon dag har någon sagt någonting och jag antecknar, den dagen har den personen sagt detta. Sedan frågar man två dagar senare, hur gick det med det här? Då svarar de: Jaha, kommer du ihåg det? Då säger jag: Ja, så klart. Du är min dotter/son, så klart jag kommer ihåg det (...) De verkar uppskatta det också, att jag kommer ihåg så mycket.*

Sandra berättar att hon i början av fängelsestraffet utförde en "mammakontroll" då hon granskade barnen noga när de kom på besök. Hon liknar det med en läkarkontroll. Hon tittade så att papporna skötte om deras hygien ordentligt och att barnen hade hela och rena kläder. Sandra berättar att hon, trots god relation med de yngre barnens pappa inte fått vara delaktig i viktiga beslut gällande det ena barnet då han uteslutit henne.

> *Sandra: Jag kommer på efterkälken hela tiden. (...)...jag har nästan fått banka in i pannan på honom att jag vill vara delaktig.*

Relationen med barnens omsorgstagare är något som de flesta respondenter tar upp som en viktig nyckel för att de ska kunna vara delaktiga i sina barn. Karin nämner att hon är noga med att inte bråka eller hamna i konflikt med omsorgstagarna. De som har möjlighet ringer barnens omsorgstagare och får höra hur barnen har det och vad barnen gör. När de sedan pratar med barnen är de redan informerade om vissa saker och kan fråga barnen om det. Karin menar att hon kan vara en närvarande förälder trots att hon sitter i fängelse medan Alex tycker

att en stor del av ansvaret för att han ska kunna vara en delaktig förälder ligger på barnens mamma och hur hon pratar med barnen om honom.

> *Karin: Det går att vara engagerad mer än man tror, men man måste ligga i lite.*
>
> *Alex: Det är inte mycket jag kan göra själv. Det är hon som tar det största ansvaret. Visar bilder på mig. Pratar bra om mig. (…)*

Martin tar också upp att han tror att det som har störst inverkan på vilken kontakt man har med sina barn beror på vilken relation man har till deras andra förälder. Han tror att om hans äldsta barns mamma hade kunnat skilja på hans misstag och hans föräldraskap så hade han kunnat vara delaktig i sina äldre barns liv. Han tycker att det inte handlar om honom utan om barnen och deras vilja till att ha kontakt med sin pappa.

> *Martin: Egentligen handlar det inte om mig. Det handlar om barn enligt mig. (…) De vill alltid ha kontakt med sin förälder om det inte hänt något jättekonstigt.*

Mammorna berättar att de pysslar i fängelset och pysslet skickar de hem till barnen. Alex berättar att han leker med barnen via telefonen, de leker kurragömma. Han säger till barnen att de ska gå och gömma sig och sedan frågar han vart de är och så skrattar de. Han tycker att de är så pass små att den mesta kontakten med dem måste ske genom lek och han beskriver att de inte heller kan uttrycka sig så mycket just med anledning av sin ålder. Han upplever att den enda skillnaden är att han inte är fysiskt närvarande, men att han känner att det är viktigt att finnas där för sina barn.

Karin berör en annan sida av att vara delaktig än vad som tidigare nämnts. Hon berättar att fängelsestraffet verkligen har fått henne att tänka till och att hon använder tiden i fängelset till att förändra sig själv. Hon berättar att hon deltar när Bufff är på fängelset och hon har tänkt anmäla sig till både Föräldrautbildningen och Godnattsagor Inifrån. Hon går i terapi, deltar i kurser och utbildar sig och menar att det till stor del beror på att hon inser att hon är viktig för barnen.

> *Karin: Jag trodde inte att jag var så viktig som jag har förstått idag att jag är för dem. (…) jag har verkligen tagit min problematik på allvar och det är för barnens skull.*

6.4.1 Analys av Delaktighet som förälder

Butler (2005) menar att då vi lever med antagandet om att alla är heterosexuella, alltså heteronormativt, blir allt som hamnar utanför det normala avvikande. Normer reglerar en persons beteende utifrån hur vi förväntar oss att personen ska bete sig (Angelöw och Jonsson, 2000). En pappa berättar att han på olika sätt gjort medvetna val för att kunna spendera så mycket tid som möjligt med sina barn. Han har försökt vara med i barnens vardag och delta i fritidsaktiviteter. Hans agerande kan tolkas som att han inte följer normerna kring det genustänk som styr hur män ska agera, han bryter sig loss från den heteronormativa synen genom att han fokuserat på att vara en tydlig del av barnens liv. Normen säger att detta agerande ligger på kvinnan/mamman men här har han som pappa tagit ett tydligt kliv in i normen för "mammarollen".

Av tidigare forskning framgår att de pappor som före frihetsberövandet hade goda relationer till sina barn även var de som aktivt valde att inte låta barnen komma på besök eller kontakta dem i fängelset. De upplevde att de svikit sin familj och bar därför ofta på känslor av skuld och skam (Hairston, 2001). De var rädda att förlora sin status inför barnen, de ville inte att barnens bild av dem skulle förändras (Clarke m.fl., 2005). I vår studie utmärker sig tidigare

nämnd pappa genom att agera emot tidigare forskning. Han har före sitt fängelsestraff varit aktiv i barnens aktiviteter och fortsätter att vara delaktig genom att föra anteckningar under telefonsamtalen med sina barn. Han har inte på något sätt tagit avstånd från dem eller hindrat dem från att besöka honom utan tvärtom varit mån om att de ska kunna höras och träffas så mycket som möjligt under omständigheterna som råder.

Egenskaper som anses vara manligt och kvinnligt kan liknas vid ett "genuskontrakt" där det tydligt framgår hur män och kvinnor ska agera i olika situationer ex på arbetsplatsen, vilka uppgifter vi har i hemmet samt yttre attribut så som kläder (Karlsson och Piuva, 2012). En mammas berättelse om granskningen av barnens hygien och kläder vid besök tolkas som att hon följer genuskontraktet genom att hon som kvinna fokuserar på att barnens yttre attribut, att de ska vara välklädda och presentabla. När barnen kom på besök föll det sig naturligt för henne att barnen, trots hennes frånvaro, skulle vara "hela och rena" så att omgivningen inte skulle kunna anmärka att barnen blivit dåligt omhändertagna under mammans frånvaro.

Pappor i amerikanska fängelser uppger att deras relation till barnen ligger i händerna på barnens mammor. Då de är oroliga att mammorna ska förhindra att barnen får ha kontakt med dem uttrycker de inte alltid sin åsikt till mammorna (Greif, 2014). Karin berättar att hon är noga med att inte hamna i en konflikt med barnens omsorgstagare eller bråka med dem. För Karin, vars barn är placerade i familjehem, kan det tänkas vara extra viktigt att ha en god relation med familjehemsföräldrarna. Detta då socialtjänsten är inkopplad och hennes framtida relation med barnen kanske ligger helt i händerna på socialtjänsten.

Genus innebär de föreställningar vi har om hur män och kvinnor beter sig, agerar eller bemöter andra utifrån de kön de har (Magnusson, 2003). Män och kvinnor tillskrivs olika egenskaper som är kopplat till vad som anses är manligt och kvinnligt (Hirdman, 2001). En mamma och en pappa uttryckte i studien en oenighet gällande vem som bär ansvaret för delaktigheten i sina barn under tiden de är frihetsberövade. Mamman menade att det går att engagera sig från fängelset, trots att det kräver lite mer av en själv. Pappan ansåg att det inte fanns mycket han kunde göra själv utan att det största ansvaret låg på barnens mamma att göra honom delaktig. Detta kan tolkas som olikheter i beteenden utifrån de kön de har, att egenskaper som tilldelats dem gör att de agerar olika i sitt föräldraskap. Det typiskt kvinnliga i detta är mammans vilja att vara engagerad även om det krävs att hon måste "ligga i" för att känna att hon är en bra förälder.

6.5 Svårigheter till kontakt samt förslag på förbättringar

Mammorna berättar att fängelset är restriktiva med samtal till exempelvis kommunen, förskolan och sjukvården. Anna och Sandra, som bägge upplever brister i kontakten med barnens pappor, poängterar vikten av att få information om barnens utveckling och hälsa. De försöker, via telefontillstånd och via brev, få kontakt med förskolan, skolan, kommunen och sjukvården för att; som vårdnadshavare till barnen; få information om barnens utveckling och hälsa. Att inte få ringa dessa samtal gör att mammorna inte kan få information om barnens utveckling och mående och de känner sig motarbetade som föräldrar. Sandra tycker att fängelset krånglar till det i onödan. Hon menar att det vore enklare om Kriminalvården kunde ge tillstånd så att hon kan visa det engagemang som hon är van vid gällande barnen och som hon menar att fängelselagarna uttrycker. Sandra känner att hon dras längre bort från barnen under sin fängelsevistelse. Anna menar att Kriminalvården ska värna om föräldrar och barn men hon tycker inte att det stämmer då hon fått avslag på att ringa till sitt barns förskola. Hon vill ringa dit då hon inte får information om barnet via pappan.

Anna: Jag vill ju bara vara närvarande. Jag vill ju bara veta.

Sebastian och Sandra tycker att personalens bemötande gentemot barnen på besöksavdelningen varierar från gång till gång och de skulle önska att personalen jobbade mer likriktat i den frågan. Sandra menar att om barnen inte känner sig väl bemötta på besöket kanske det resulterar i att de till slut inte vill komma och besöka henne. Både Martin och Alex nämner fängelsets två besökslägenheter vid upprepade tillfällen under intervjuerna. De tycker att det är dumt att möjligheten för familjer att övernatta där har tagits bort. Sandra och Anna som upplever att de blir motarbetade av barnens pappor har svårigheter att få barnen att komma på besök. Sandra får hjälp av sina äldre barn eller släktingar som tar med de minderåriga barnen på besök. Mammorna berättar även att de upplever att fängelsets regler bidrar till frustation och svårigheter för barnen att komma på besök under de bästa formerna, vilket är att få besök i fängelsets besökslägenhet. Där får barnen sova över och de har möjligheter att laga mat tillsammans eller baka. Mammorna berättar att för att få vistas över natten i besökslägenheten kräver det kvinnliga fängelset att barnen ska ha varit på ett vanligt besök först samt att personal genomför en intervju med familjemedlemmarna för att t.ex. kunna förklara för dem att de kommer att vara inlåsta under en längre tid i lägenheten. Detta, menar Anna, blir otroligt krångligt för hennes barn som har en lång resväg. Hon tycker att det kan skötas smidigare så att barnet och dess pappa inte behöver resa fram och tillbaka till fängelset så många gånger för att bli godkända besökare i besökslägenheten. Även Karin tycker att det är ett onödigt krångligt system men hon förstår ändå att fängelset måste ha regler för att det ska bli så bra som möjligt för alla. Karin tycker att besöksrummen skulle kunna anpassas mer för barnen, med mer möjligheter till lek. Idag tycker hon att de mer är utrustade för att endast sitta och samtala, vilket gör det svårt för mindre barn att hålla sig sysselsatta under de tre timmar som ett vanligt besök varar. Då Alex familj har ett avsevärt långt avstånd till fängelset skulle han önska att möjligheten till övernattning i besökslägenheten återinfördes. Han menar att han får besök så sällan med anledning av avståndet och att han upplever det som jobbigt.

Alex, Martin, Anna och Sandra uttrycker att de anser att Kriminalvården och dess lagar och regler skall anpassa sig till det moderna samhälle vi idag lever i. De syftar på att den tekniska utvecklingen inom Kriminalvården borde ske i samma takt som i det övriga samhället. Alex menar att Kriminalvården skulle kunna underlätta möjligheterna till kontakt med exempelvis barnen genom att tillåta samtal till mobiltelefoner. Anna nämner även att det med tillgång till Internet hade funnits möjlighet att använda Skype (videosamtal, författarnas. anm.) med barnen för att få känslan av närhet trots att de bor långt ifrån varandra. Sandra tycker att Kriminalvården borde underlätta för barnen att kontakta sina föräldrar. Hon menar att i dagens samhälle är barnen vana vid sociala medier och säger att Kriminalvården borde ha en sorts brevlåda på sin hemsida dit barnen kan skicka meddelanden till sina föräldrar. Martin framför att han tycker att det saknas intresse från Kriminalvårdens sida att förbättra vissa delar som ett frihetsberövande innebär. Han tycker att detta ointresse visar sig både i föräldrars strävan efter att bibehålla kontakten med sina barn och att slussas ut i samhället. Han tycker att barnen har rätt till sina föräldrar, trots att de är frihetsberövade.

> *Martin: Barnen har ju ändå, anser jag, rätt till båda föräldrarna även fast pappan har begått brott och sitter i fängelse. De är fortfarande pappor. Det handlar inte om oss egentligen utan om barnens rätt till båda sina föräldrar.*

6.5.1 Analys av Svårigheter till kontakt samt förslag på förbättringar

Normer är det som styr vårt beteende och de är viktiga då den, genom interaktion, formar oss och vårt sätt att leva och vara (Angelöw och Jonsson, 2000). Vi eftersträvar en normalitet och

om vi agerar "normalt" kommer vi att få en god social position i samhället (Karlsson och Piuva, 2012). Flera av respondenterna uttrycker frustration över att inte få ringa till barnens skolor eller sjukvården för att höra hur barnen har det eller hur de mår. En mamma säger att hon inte kan visa det engagemang som hon är van vid och att hon dras längre från barnen under tiden i fängelset. Normen är att föräldrar är delaktiga i barnens utveckling och skolgång, de följer med barnen till läkarbesök och Barnavårdscentralen för att följa barnens utveckling och hälsa. Under frihetsberövandet försvåras detta oerhört (något föräldrarna har svårt att påverka då det är Kriminalvården som fattar beslut om telefontillstånd), vilket påverkar deras position som förälder och medför att de inte kan agera som delaktiga föräldrar enligt normerna. Respondenternas strävan att få ringa till barnens skolor och att få "visa sitt engagemang" kan tolkas som en strävan att agera efter normen. Genom ett aktivt föräldraskap skulle de kunna återfå en bättre position i samhället.

Föräldrar i amerikanska fängelser upplever att de har svårt att vara delaktiga i barnens liv på grund av det är svårt att kunna ringa från fängelserna eller att kunna delta i möten som rör barnen (Beckerman, 1991, Hairston, 2001, Raimon, 2001). Mammorna i vår studie uttrycker att Kriminalvården är restriktiva med telefontillstånd för att ringa förskolor, läkare och andra samhällsorgan för att få information om barnens liv och mående. Samtliga respondenter nämner att de önskar att rutiner, regler och miljön för besök skall ändras så att det blir lättare för barnen och familjerna att komma på besök. Papporna påtalar saknaden av besökslägenheter med möjlighet till övernattning. Av vad som framkommit i tidigare forskning och av vårt resultat förefaller det finnas svårigheter att vara delaktig i barnens liv oavsett om ett fängelsestraff avtjänas i USA eller i Sverige.

7. SLUTSATSER OCH DISKUSSION

Syftet med uppsatsen var att undersöka intagna föräldrars upplevelser av möjlighet att ha kontakt med sina barn under tiden de är frihetsberövade i fängelse samt även ta del av hur de agerar för att vara delaktiga föräldrar från fängelset. Slutligen undrade vi om upplevelserna skilde sig åt mellan mammorna och papporna och vad dessa skillnader i så fall beror på. Via halvstrukturerade intervjuer indelade i olika teman anser vi att våra frågeställningar har besvarats. I detta avsnitt kommer därför det mest framträdande av resultaten, i förhållande till vårt syfte och frågeställningar, att presenteras. En jämförelse i relation till tidigare forskning kommer även att genomföras och diskuteras.

7.1 Upplevelser av kontakt

Nästan samtliga intagna föräldrar i vår studie redogör för att de har en fungerande kontakt samt en bra relation med sina barn. Det främsta sättet att kommunicera är via telefon men föräldrarna tar även emot besök av barnen samt att brevväxling kan förekomma. Två av mammorna i vår studie berättar att de av Kriminalvården får bidrag för telefonkort för att kunna ringa sina barn. Det vanligaste inom svenska fängelser är att de intagna själva bekostar samtal till anhöriga, vilket kan påverka de anhörigas ekonomiska situation från att bli ytterligare påfrestat. Föräldrarna vittnar om svårigheter i att ha kontakt med barnen där det mest framkommande kan bero på geografiskt avstånd från fängelset till hemkommunen, men brister i relationen som den intagne föräldern har med barnens omsorgstagare kan också försvåra kontakten med barnen. Mammorna i vår studie har uttryckt mer svårigheter i relationen till barnens omsorgstagare än papporna. I något fall har en av mammorna kontaktat socialtjänsten för att kunna samråda med sina barns pappa. En förälder som medverkade i studien har sina barn familjehemsplacerade och uppger att hon har en god kontakt med sina barn och även med omsorgstagarna. Studiens resultat visar att viljan att ha kontakt med sina

barn inte skiljer sig beroende på vilken säkerhetsklass den intagne är placerad på eller om man är mamma eller pappa. Trots frihetsberövandet vill samtliga respondenter vara delaktiga föräldrar.

Flertalet forskare som Hairston (2001), Loper m.fl. (2009), Raimon (2001), Clarke m.fl. (2005), Mapson (2013) samt Beckerman (1991) belyser att intagna pappor i regel inte har en lika god kontakt med barnen jämfört med intagna mammor. En rimlig förklaring ansågs vara att relationen mellan papporna och barnens mamma var mindre god vilket i sin tur påverkade kontakten med barnen. I vår studie framkommer omvända förhållanden gentemot tidigare forskning eftersom det är flest intagna mammor som berättar om en bristande relation med barnens pappor. Amerikansk forskning (Beckerman, 1991; Hairston, 2001 och Raimon, 2001) menar också att föräldrar i amerikanska fängelser har svårt att hålla kontakten med sina familjehemsplacerade barn, främst med anledning av svårigheterna som råder att ringa från fängelserna. En möjlig anledning till varför mamman i vår studie uppger sig ha en god relation till sina familjehemsplacerade barn och barnens omsorgstagare kan vara den kontakt hon kan ha med dem regelbundet via veckosamtal, något som inte verkar förekomma i amerikanska fängelser. Vidare är det ofta förekommande i amerikanska studier (Raimon, 2001; Hairston, 2001 och Clarke m.fl., 2005) att anhöriga till intagna bekostar deras telefonsamtal och på så vis kan familjens ekonomi belastas ytterligare. Att de intagna mammorna i vår studie ges ekonomiskt bidrag av Kriminalvården för att ringa sina barn kan vara en stor bidragande faktor till att telefonkontakt mellan mammorna och barnen kan ske regelbundet till skillnad från var som framkommer i den amerikanska forskningen.

7.2 Delaktighet

I vår studie framkommer att de intagna föräldrarna agerar på en mängd olika sätt för att vara delaktiga i sina barn. Många av våra respondenter har kommit på egna strategier för att, trots olika hinder, kunna utöva sitt föräldraskap och vara delaktiga i sina barns vardag. De intagna föräldrarna har berättat att de kan läsa bok tillsammans med barnet eller leka kurragömma med sina barn över telefon. De ser på samma TV-program som barnen för att ha gemensamma samtalsämnen och de kan föra anteckningar om det barnen säger för att kunna följa upp med barnen vid ett senare tillfälle. Respondenterna har, trots hindren, skapat egna förutsättningar för att motverka sin fysiska frånvaro. En pappa utmärkte sig genom sina ansträngningar till delaktighet hos barnen med egna strategier till att vara uppdaterad i deras vardag. Detta ansåg vi vara anmärkningsvärt i och med att hans agerande inte följde normerna för genustänkandet utan var mer enligt normen för "mamma-rollen". Vidare hade han under hela sitt frihetsberövande varit mån om att ha en kontinuerlig kontakt med barnen. Ytterligare något utmärkande är en mammas berättelse om att hon under sitt fängelsestraff tagit itu med sina problem genom programdeltagande och terapi som ett led i att kunna vara delaktig i sina barn efter frigivningen.

Hairston (2001) och Clarke m.fl. (2005) studerade frihetsberövade pappor som aktivt valde att inte ha kontakt med sina barn eller låta de komma på besök för att inte "tappa ansiktet" inför barnen. Av vår studie framkommer inte denna företeelse, tvärtom redogörs för agerande som ökar delaktigheten med barnen. Mapson (2013) och Wilson (2010) menar att det finns frihetsberövade som ägnar tiden i fängelse åt att förändra sig själva eller förändra sina förutsättningar inför framtiden. Detta speglar Kriminalvårdens vision "Bättre ut", genom att minska risken för återfall i brott och återanpassa de intagna till samhället. Det grundläggande inför en förändring kan antas vara väldigt individuellt. Mamman i vår studie som gjorde ett aktivt val till förändring ansåg det bero på att hon insett att hon var viktig för sina barn, något

hon tidigare inte förstått, som nu påverkat hennes vilja till förändring för att senare kunna vara delaktig i sina barn.

7.3 Skillnader i upplevelser mellan mammor och pappor

Tre frågor som skiljer sig i resultatet mellan mammorna och papporna kommer att beröras. Den förstå frågan gäller delaktighet. Överlag ansåg föräldrarna att de var delaktiga föräldrar, dock hade en mamma och en pappa skilda sätt att se på situationen. En mamma menade att det går att vara en delaktig förälder från fängelset men att det krävdes lite mer ansträngning och engagemang från hennes sida. Tvärtemot tyckte en pappa att han inte hade så stora möjligheter att vara en delaktig förälder utan sina barns mamma. Han menade att ansvaret låg på barnens mamma att komma på besök med barnen och prata gott om honom inför dem. Tidigare forskning vittnar om att fler frihetsberövade pappor har liknande upplevelser som pappan i vår studie. Intagna pappor i studier av Loper m.fl. (2009) samt Greif (2014) berättar att mammorna till deras barn har det största ansvaret över deras föräldraskap inifrån fängelset. De mammor som tidigare sett pappan svika barnen kan vara oroliga att pappan ska upprepa mönstret och därför uppmuntras inte barnen att besöka pappan. Mammorna kan vara oroliga över att pappan, då han begått brott, skall påverka barnet negativt. En möjlig förklaring till att papporna anser att barnen är mammans ansvar kan vara att deras upplevelser hör ihop med deras kriminalitet. Pappor som varit dömda vid flera tillfällen kanske själva anser att mammorna får avgöra om papporna skall ha kontakt med barnen. Att de ständigt är frihetsberövade och fysiskt frånvarande från sina barn kan resultera i att de känner att de inte har samma rättigheter som mamman att vara en del av barnens liv. Dessutom kan brottets art bidra till denna upplevelse. Har brottet begåtts för "familjens skull", exempelvis ekonomisk brottslighet där vinsten skulle gå till familjen, kanske föräldern känner ett större föräldraansvar än om man begått ett grovt våldsbrott. Vi har dock inte ställt frågor om respondenternas brott och hur många gånger de suttit i fängelse varför detta bara är ett antagande från vår sida. Det kan även vara så att det helt enkelt är så att mamman, enligt våra normer, generellt har en större del i föräldraskapet än vad pappor har vilket gör att det blir naturligt för dessa föräldrar att uttrycka sig som de gör.

Den andra frågan handlade om att mammorna i vår studie upplever att de saknar information om barnens hälsa och utveckling. Detta är inget som någon av de intervjuade papporna nämner. I Mignon och Ransfords (2012) studie upplevde mammorna också att de saknade information om hur barnen mådde, information om deras skolgång samt fritidssysselsättning. Att det är just mammorna i vår studie som säger detta kan bero på att det även är de som upplever att relationen till barnens pappor eller omsorgstagare är bristfällig. I avsaknad av information från barnens omsorgstagare är deras behov större än de intagna papporna att få information från andra håll så som skolan eller sjukvården.

Den tredje frågan som skiljer sig mellan könen är de intagnas upplevelser kring svårigheter gällande kontakt. De upplevelser som skiljer sig mellan mammorna och papporna handlar om fängelsernas praktiska förutsättningar. Mammorna har en möjlighet till lite "vardagsliv" med sina barn genom fängelsets besökslägenhet som erbjöd möjlighet till övernattning, något som saknades på det manliga fängelset. Det visade sig dock att papporna kan ringa sina barn ostört från sina bostadsrum efter inlåsning med hjälp av INTIK-telefoner. Detta medför att papporna har längre telefontider än mammorna. Papporna behövde heller inte köa eller dela telefon med övriga medintagna. Två mammor i vår studie får dock ekonomiskt bidrag av Kriminalvården för att kunna ringa sina barn. Detta är inget som framkommer gällande papporna i studien. En av mammorna i vår studie har dessutom möjlighet till veckosamtal utöver det ekonomiska bidraget, vilket är anmärkningsvärt. Goda praktiska resurser finns, även om de yttrar sig olika. Forskning tar upp att när det inte finns möjligheter till övernattning eller möjlighet att ta emot dagslånga besök så försvåras besöket (Mapson, 2013; Beckerman, 1991; Mignon och

Ransford, 2012; Hairston, 2001). Det är svårt att veta varför skillnader finns mellan könen gällande möjligheten att anhöriga övernattar i besökslägenhet. En möjlig anledning kan vara skillnaden i säkerhetsklass mellan fängelserna. Å andra sidan kan det bero på de praktiska förutsättningar som varje fängelse har möjlighet till. Exempelvis är skillnaden avseende tillgång till INTIK-telefoner i bostadsrummet kanske mer en fråga om vad som är ekonomiskt och fysiskt/praktiskt genomförbart i förhållande till hur lokalerna är utformade på fängelserna. Då vi inte har fördjupat oss i frågan om ekonomiskt bidrag har vi inte kännedom om anledningen till varför mammorna i studien har beviljats bidrag för telefonkontakt med sina barn. Det är möjligt att papporna aldrig har ansökt om bidrag eller att de inte vet om att denna möjlighet finns. Vi kan konstatera att papporna inte har nämnt denna möjlighet vilket gör att vi inte kan utesluta att skillnader görs mellan mammor och pappor i frågan om bidrag.

7.4 Övergripande diskussion

Då syftet med studien var att få reda på egenupplevda fenomen var valet av intervjuer motiverat för studien. Detta gjorde det möjligt att på ett fördjupande sätt ta del av intagna föräldrars upplevelser och intervjuerna har därför bidragit till att besvara studiens syfte och frågeställningar. Genom valet av en kvalitativ metod har vi dock som författare haft en större möjlighet att påverka studiens inriktning vid själva genomförandet av intervjuerna. Eftersom intervjuerna varit halvstrukturerade har intervjun till viss del anpassats efter respondenternas svar. Det kan även vara så att intervjuernas inriktning omedvetet påverkats av vår förförståelse av Kriminalvården, vilket i sin tur kan ha påverkat framställningen av resultatet. Hade valet av metod varit kvantitativ hade möjligheten till påverkan avgränsats eftersom frågorna i en enkät är fasta och inte går att styra mot ett visst svar i lika stor utsträckning. En ytterligare svaghet med kvalitativ metod kan vara att intervjuer är tidskrävande och att det i en studie som denna därför inte blir praktiskt genomförbart att intervjua en större population. Styrkorna i studien är att frågeställningarna har besvarats och att våra respondenter haft olika bakgrund i förhållande till antal barn och familjesituation har tillfört en bredd i studien. Att vi dessutom intervjuat både intagna mammor och pappor är en styrka jämfört med tidigare forskning som oftast belyser intagna mammor eller pappor. Detta har bidragit till att vi kan göra jämförelser avseende upplevelser av föräldraskap i fängelse kopplat till föräldrarnas kön.

Det kan även finnas en möjlighet att vår förkunskap, vår bakgrund samt våra värderingar har påverkat sättet vi uppfattar olika uttryck, resultat av studien och de tolkningar vi gjort av dessa. I och med att vi båda är kvinnor, och föräldrar, kan det inte uteslutas att vi tolkat och analyserat resultatet efter våra upplevelser och värderingar av hur en mamma/pappa ska bete sig kopplat till våra begrepp genus och normer. Vi utgår från att föräldrarna har varit sanningsenliga i återberättandet av kontakten med sina barn och relationerna till dem samt relationen till barnens omsorgstagare. Vi har inte erbjudit någon ersättning för deltagandet i studien, något som kompenserar för en möjlig förlorad arbetsinkomst i samband med intervjutillfället, varför antagandet är att respondenterna har medverkat ur ren frivillighet och vilja att dela med sig av sina erfarenheter.

Forskning vi tagit del av är mestadels amerikansk. Vi har vägt tänkbara skillnader mellan svenska och amerikanska förhållanden och kommit fram till att trots att det kan finnas markanta skillnader i vissa områden, så som fängelsers uppbyggnad och regler, så torde det inte vara några större skillnader i hur föräldraskap framstår i USA och i Sverige.
Kriminalvården har säkerhetsrutiner så som visitation som besökare måste genomgå inför varje besök. Då ett fängelse är en strikt miljö arbetar Kriminalvården aktivt för att skapa trygga besöksmiljöer anpassade för barn. Det går dock inte att utesluta att barn kan bli påverkade och skrämda av fängelsemiljön då barnet vistas i en inlåst miljö. Vi vill ändå vara

tydliga med att vid bedömningen om barnet bör ha kontakt med sin frihetsberövade förälder ska detta alltid utgå från barnets behov och vad som är för barnets bästa. Tidigare forskning visar att en bristande kontakt mellan barnet och den förälder som är frihetsberövad i värsta fall kan leda till att barnet hamnar i utanförskap och kriminalitet.

7.5 Implikationer för åtgärder

Studiens resultat tyder på behov av åtgärder avseende kontaktmöjligheter för intagna föräldrar i fängelse. Även om papporna hade bättre kontaktmöjligheter till sina barn via INTIK-systemet efterfrågade samtliga pappor i studien möjligheten för att utöka den fysiska kontakten med sina barn via en besökslägenhet med möjlighet till övernattning. Vidare framgår av vår studie, och tidigare forskning, att de bristande relationer som kan råda mellan den intagne föräldern och barnens andra vårdnadshavare eller omsorgstagare påverkar i vilken omfattning den intagne föräldern har kontakt med sina barn. En möjlig åtgärd för detta skulle vara att Kriminalvården utökar samverkan med andra instanser som exempelvis socialtjänsten. Detta för att kunna ge stöd till en god kommunikation mellan berörda parter och öka möjligheterna för en fungerande kontakt mellan den intagne föräldern och barnens omsorgstagare, vilket bidrar till en förbättrad kontakt mellan barnet och den intagne föräldern. En kontakt som enligt tidigare forskning är för barnets bästa.

Då två av respondenterna i vår studie nämner att deras barn från gång till gång blivit olika bemötta i samband med besök på fängelset vore ytterligare en lämplig åtgärd att Kriminalvården ser över arbetet avseende bemötandet av barnen i samband med besök. Detta så att personalen arbetar mer likriktat i frågan så att barnen får ett så positivt besök som möjligt.

7.6 Förslag på vidare forskning

För att få en mer övergripande bild av hur det ser ut i Sverige gällande intagnas upplevelser av kontakten med sina barn samt delaktighet skulle en större enkätstudie med ett slumpmässigt urval kunna genomföras i svenska fängelser. Genom utformningen av enkätens frågor kan sedan resultatet analyseras utifrån respondenternas ålder, kön, typ av brott, om de är förstagångsdömda eller har återfallit i brott. Detta för att se hur relationen/kontakten med barnen skiljer sig och resultatet kan jämföras med större, liknande studier som gjorts utomlands.

Av denna studie har framkommit den påhittighet några intagna föräldrar har gällande att kunna fortsätta vara delaktiga i sina barn. Att utforska fler strategier intagna förälder använder sig av, trots den begränsning fängelset ger, kan stärka frihetsberövade föräldrar och även hjälpa dem att bibehålla eller skapa en god relation till sina barn under fängelsevistelsen. Något som i slutändan kan gynna alla parter; barnen, föräldrarna och samhället.

Referenser

Ahrne, Göran., & Svensson, Peter. (2015). *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber AB.

Angelöw, Bosse., & Jonsson, Thom. (2000). *Introduktion till socialpsykologi.* Lund: Studentlitteratur.

Beckerman, Adela (1991).Women in Prison: The Conflict between Confinement and Parental Rights. 171-183. *Crime and social justice 18.3.* 171-183.

Bowlby, John. (2010). *En trygg bas. Kliniska tillämpningar av anknytningsteorin.* Stockholm: Natur och Kultur.

Broberg, Anders., Granqvist, Pehr., Ivarsson, Tord., & Risholm Mothander, Pia. (2009). *Anknytning i praktiken. Tillämpningar av anknytningsteorin.* Stockholm: Natur och Kultur.

Bryman, Alan (2014). *Samhällsvetenskapliga metoder. 2:a upplagan*. Stockholm: Liber AB.

Butler, Judith. (2005). *Könet brinner! Texter i urval av Tiina Rosenberg.* Stockholm: Natur och Kultur.

Bäck-Wiklund, Margareta., Bergsten, Birgitta. (1997). *Det moderna föräldraskapet. En studie av familj och kön i förändring.* Stockholm: Natur och Kultur.

Clarke, Lynda., O´Brien, Margaret., Day, Randal D., Godwin, Hugo., Connolly, Jo., Hemmings, Joanne., & Van Leeson, Terri. (2005). Fathering behind Bars in English Prisons: Imprisoned Fathers´ Identity and Contact with Their Children. *Men´s Studies Press, LLC. Fathering,* 3:3, 221-241.

Connell, Raewyn., & Pearse, Rebecca. (2015). *Om genus. 3:e upplagan.* Göteborg: Bokförlaget Daidalos AB.

Cullberg Weston, Marta. (2008). *Från skam till självrespekt*. Stockholm: Natur och Kultur.

Dahlgren, Lars., Starrin, Bengt. (2004). *Emotioner, Vardagsliv & Samhälle. En introduktion till emotionssociologi.* Lund: Wallin & Dahlbom Boktryckeri AB.

Ekbom, Thomas., Engström, Gunnar., Göransson, Birgitta. (2011). *Människan, brottet, följderna. Kriminalitet och kriminalvård i Sverige.* Stockholm: Natur & Kultur.

Elias, Norbert., & Scotson, John L. (2011). *Etablerade och outsiders.* Göteborg: Arkiv förlag.

Fejes, Andreas., & Thornberg, Robert (2015). *Handbok i kvalitativ analys. 2:a upplagan*. Stockholm: Liber AB.

Fäldt, Johannes., Herz, Marcus., Kullberg, Christian., Skillmark, Mikael., & Wallroth, Veronika. (2012). *Genus i socialt arbete.* Malmö: Liber AB.

Gilham, Jerry Jo M. (Jan 2012). "A Qualitative study of Incarcerated Mothers' Perceptions of the Impact of Separation on Their Children", *Social Work in Public Health*, 27:1-2, 89-103.

Gottzén, Lucas., & Jonsson, Rickard (red). (2012). *Andra män: maskulinitet, normskapande och jämställdhet*. Malmö: Gleerups.

Greif, Geoffrey L. (Jan 2014). The Voices of Fathers in Prison: Implications for Family Practice, *Journal of Family Social Work*, 17:1, 68-80.

Hairston, Creasie Finney. (2001) Fathers in Prison: Responsible Fatherhood and Responsible Public Policies. *Marriage & Family Review*, 32:3-4, 111-135.

Hirdman, Yvonne. (2001). *Genus – om det stabilas föränderliga former.* Malmö: Liber AB.

Hjerm, Mikael., Lindgren, Simon., & Nilsson, Marco. (2015). *Introduktion till samhällsvetenskaplig analys (2 uppl).* Malmö: Gleerups.

Karlsson, Kay. (2008). *Anknytning – om att tolka samspelet mellan föräldrar och småbarn.* Stockholm: Gothia Förlag.

Karlsson, Bodil Lis., & Piuva, Katarina. (2012). *Genusperspektiv i socialt arbete.* Stockholm: Natur och Kultur.

Kriminalvården (2000). *Fångarnas föräldraskap. En utvärdering av föräldrautbildningar inom kriminalvården.* Rapport 3. Norrköping: Förlaget.
Kriminalvården (2013). *Barn med frihetsberövade föräldrar*. Kriminalvårdens Utvecklingsenhet. Norrköping.
Kriminalvården (2014). *Klientkartläggning 2013 – Ett regeringsuppdrag. En presentation av bakgrundsfaktorer hos Kriminalvårdens klienter*. Norrköping: Kriminalvårdens Utvecklingsenhet.
Kvale, Steinar. (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun. 2:a upplagan*. Lund: Studentlitteratur.
Loper, Ann Booker; Carlson, L Wrenn; Levitt, Lacey; Scheffel, Kathryn (2009). Parenting Stress, Alliance, Child Contact, and Adjustment of Improsoned Mothers and Fathers. *Journal of Offender Rehabilitation*, 48:6, 483-503.
Magnusson, Eva. (2003). *Psykologi och kön. Från könsskillnader till genusperspektiv*. Stockholm: Natur och Kultur.
Mapson, Andridia. (Feb 2013). From Prison to Parenting, *Journal of Human Behavior in the Social Environment*, 23:2, 171-177.
Martinsson, Lena., & Reimers, Eva. (2014). *Skola i normer. 2:a upplagan.* Malmö: Gleerups utbildning AB.
Meuwisse, Anna., & Swärd, Hans. (2013). *Perspektiv på sociala problem.* Stockholm: Natur och Kultur.
Mignon, Sylvia & Ransford, Paige. (Jan 2012). Mothers in Prison: Maintaining Connections with Children, *Social Work in Public Health*, 27:1-2, 69-88.
Plantin, Lars. (2001). *Mäns föräldraskap. Om mäns upplevelser och erfarenheter av faderskapet.* (Diss.) Göteborgs Universitet: Institutionen för socialt arbete.
Raimon, Martha L. (2001). Barriers o Achieving Justice for Incarcerated Parents. *Fordham Law Review*, 70:2, 421-426.
Tamm, Maare. (2012). *Psykosociala teorier vid hälsa och sjukdom.* Lund: Studentlitteratur.
Wilson, James Durand, (2010). *The experiences of incarcerated mothers affected by separation from their children: The impact of the Rockefeller Drug Laws.* (Diss). City University of New York: Social Welfare.

Internetkällor

Barnkonventionen 2015-11-19
https://unicef.se/barnkonventionen/las-texten#full

Barn och ungdom med förälder/familjemedlem i fängelse 2015-12-03
http://bufff.nu/

Drottning Sophias Skyddshem 2015-11-28
http://drottningsophiasskyddshem.se

Kriminalvårdens hemsida 2015-10-19
http://www.kriminalvarden.se/fangelse-frivard-och-hakte/fangelse/foraldraskap-pa-anstalt/
http://www.kriminalvarden.se/fangelse-frivard-och-hakte/fangelse/permission/
http://www.kriminalvarden.se/fangelse-frivard-och-hakte/fangelse/vara-anstalter/
http://www.kriminalvarden.se/for-domd-eller-haktad/domd-till-fangelse/till-dig-med-barn/
http://www.kriminalvarden.se/for-familj-och-vanner/besok/
http://www.kriminalvarden.se/for-familj-och-vanner/telefon-och-brev/

https://www.kriminalvarden.se/globalassets/om_oss/styrdokument/myndighet_kriminalvarden pdf
http://www.kriminalvarden.se/om-kriminalvarden/
http://www.kriminalvarden.se/om-kriminalvarden/kriminalvardens-uppdrag/
http://www.kriminalvarden.se/om-kriminalvarden/kriminalvardens-uppdrag/kriminalvardens-vision/
http://www.kriminalvarden.se/om-kriminalvarden/styrning-och-regelverk/lagar-forordningar-och-foreskrifter/

Solrosen 2015-12-03
http://www.raddningsmissionen.se/verksamhet/detta-ar-solrosen

Vetenskapsrådet 2015-12-06
Vetenskapsrådets etiska riktlinjer. (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning.*, www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf

Bilaga I

Är du förälder till ett eller flera barn under 18 år?

Vi är två studenter vid Örebro Universitet som ska skriva vår C-uppsats för en kandidatexamen i ämnet Socialt arbete. Syftet med vår studie är att undersöka intagna pappors och intagna mammors kontakt med sina minderåriga barn under verkställigheten.
För att kunna ta reda på detta vill vi intervjua Dig som har barn under 18 år och känner att Du vill dela med Dig av Dina upplevelser. Du ska även behärska det svenska språket då vi inte har någon ekonomisk möjlighet att anlita tolk under intervjuerna.

Intervjun kommer att äga rum på anstalten och den kommer att vara högst 45 minuter lång. Inspelning av intervjun kommer att ske för att underlätta vårt arbete med att bearbeta texten och för att det som sägs ska bli korrekt citerat. Delar av det som framkommer i intervjun kommer att bearbetas och publiceras i uppsatsen, i mindre stycken. Inspelningen kommer endast att hanteras av författarna och kommer enbart att användas för denna studie. När studien sedan är godkänd kommer inspelningen att raderas.

Du kommer att vara anonymiserad i den färdiga uppsatsen, Din medverkan är frivillig och Du har rätt att avbryta Din medverkan när Du vill under arbetet med studien.

Om Du önskar så skickar vi ett exemplar av uppsatsen när den är klar.

Vi hoppas att Du vill delta och göra Din röst hörd!

/ Liz Alarcón och Lina Nilsson

Jag har tagit del av ovanstående och samtycker till att delta

_____

Bilaga II

Intervjuguide

Bakgrund
Namn:
Ålder:
Strafftid:
Antal barn och åldrar:

Familjen
Hur ser din familjesituation ut just nu?
Har du barn med olika personer?
Var ditt/dina barn boende hos dig före din verkställighet?
Var bor ditt/dina barn under din tid på anstalt?
Vem är omvårdnadsperson för ditt/dina barn under verkställigheten?

Anknytning
Relation till barnen
Hur upplever du relationen till dina barn nu jämfört med före verkställigheten?

Relation till barnens andra vårdnadshavare alt vårdnadsperson som barnet nu bor hos
Hur upplever du att relationen med barnets omvårdnadsperson är nu jämfört med innan du blev frihetsberövad?
Hur agerar du och barnets andra mamma/pappa för att du ska kunna vara delaktig som förälder?

Egna reflektioner.

Skam
Hur har du/ni pratat med barnen om det faktum att du just nu är frihetsberövad?
Ålder på barnen vid berättandet av frihetsberövandet?
Hur har detta tagits upp med barnen i förhållande till ålder/mognadsnivå?
Hur mottogs det av barnet/barnen?

Egna reflektioner.

Kontakt
Hur håller du kontakten med ditt barn/dina barn
Vilka möjligheter har du från anstalten att hålla kontakt med ditt/dina barn?
Vilka möjligheter har ditt/dina barn att kontakta dig?
Hur ofta har du kontakt med ditt/dina barn? På vilket sätt sker denna kontakt?
Har du möjlighet till permissioner, och är de utformade så att barnet involveras? Hur då?
Vilka brister upplever du finns i att hålla kontakten med ditt/dina barn? Vilken förändring/förbättring skulle du önska?
Gör du någon skillnad gällande vilken form av kontakt du har med dina barn med anledning av deras ålder? Andra anledningar?
Har du upplevt att det finns skillnader i möjligheten till kontakt med dina barn utifrån vilket verksamhetsställe du befunnit dig på? Om så, vad skulle du beskriva är skillnaden?

Egna reflektioner.

Genus/Normer
Hur skulle du beskriva dig själv som förälder?
Hur anser du att en bra mamma/pappa (förälder) ska vara?
På vilket sätt har ditt föräldraskap förändrats av att du nu är frihetsberövad?
Hur gör du för att vara en bra/närvarande förälder under verkställigheten?
Hur upplever du att din roll som förälder bemöts av Kriminalvården/anstalten/personalen?
Skiljer sig bemötandet från manlig eller kvinnlig personal i din roll som förälder?
Talar du med dina medintagna om dina barn och föräldraskapet?
Får/ger du stöd av/till medintagna gällande föräldraskapet? Berätta.

Egna reflektioner.

Bilaga III

Frivilligorganisationer samt stiftelser som nämns i studien

Stiftelsen Drottning Sophias Skyddshem
Drottning Sophia (1836 – 1913) som var gift med Kung Oscar II grundade tillsammans med Kung Oscar II Stiftelsen Drottning Sophias Skyddshem. Stiftelsens ändamål är att ge vård och skydd för kvinnor som straffats för brott. Bidrag från fonden kan bland annat lämnas till kvinnor som avtjänar en kriminalvårdspåföljd och bidragen skall vara för behov som inte kan tillgodoses av någon annan uppdragsgivare (www.drottningsophiasskyddshem.se).

Bufff
Barn och unga med förälder/familjemedlen i fängelse, Bufff, är en organisation som arbetar för att ge stöd åt och förbättra villkoren för barn som har frihetsberövade anhöriga. Bufff finns i åtta städer i Sverige och många som arbetar i organisationen har själva erfarenheter av att ha haft en frihetsberövad anhörig. Bufff ordnar aktiviteter i sina egna lokaler eller utflykter så att barnen kan träffa andra barn med frihetsberövade anhöriga, ibland tillsammans med hela familjen men även utan vuxna. De erbjuder även stödgrupper där barnen får träffas i grupp men det går även att boka enskilda samtal (http://bufff.nu/).